

NOVI LIST

ŠTEV. I.

TRST, ČETRTEK 27. MAJA 1954

LET. III.

Zakaj „Novi list“?

»Novi list« pravzaprav ni nov. Izhajal je že pod fašisti, to se pravi v najbolj temni dobi zgodovine primorskih Slovencev.

Ustanovljen je bil leta 1929, potem ko so fašistovski oblastniki zadali smrtni udarec vsemu slovenskemu in hrvatskemu tisku v naših krajih. Čez noč so zatrli vse, kar smo imeli: dnevnik »Edinost«, tednike »Goriško Stražo«, »Mali list«, »Novice«, »Istarsko ri-ječ« in »Pučkega prijatelja«, mesečnike »Gospodarski list«, »Gospodarski vestnik«, »Naš čolnič«, »Ženski svet«, »Jaslece«, »Pravni vestnik«, »Zbornik svečnikov sv. Pavla«, »Veza«, »Naš glas« in »Staničev vestnik«.

Grozila je nevarnost, da nad pol milijona Slovencev in Hrvatov ostane brez tiskane be- sede ter se pogrezne v mrak nepismenega ljudstva.

Tedaj se je takratni državni poslanec dr. Besednjak obrnil na Mussolinija, ki je končno dovolil, da smejo Hrvati izdajati en ted- nik, Slovenci enega in povrhu mesečnik »Družino«.

Tako je nastal »Novi list«.

Prepoved lista

Tednik se je zavedal, da je edino glasilo primorskih Slovencev, zato se je trudil da- jati izraza predvsem skupnim težnjam trpečega, težko preganjanega naroda. V ljud- stvu se je tako ukoreninil, da je dosegel nak- lado, kakor je ni imel še noben slovenski list ne prej ne pozneje v naših krajih. Da bi se ohranil, se je strogo držal zakonskih predpisov, a odločno odklanjal, da bi mu fašistovski diktatorji dajali katerakoli poli- tična navodila. Ostal je čist, svoboden, ne- odvisen!

S sodnijo ni imel nikoli opravlja, a nič ni pomagalo: narodna nestrpnost fašistov je bi- la toliko, da so videli že v samem obstoju slovenskega lista — žalitev Italije. Toliko časa so hujskali Mussolinija, dokler ni 4. no- vembra 1930. ukazal poslati prefektu Sergi- ju Dompieriju naslednjo brzojavko:

»Št. 32637

Strogo zaupno!

Prefektu, Gorica. Na povelje Njegove Eks- celence načelnika vlade prošim Vašo Eksce- lenco: poskrbite, da periodično glasilo Novi list preneha izhajati. Potrdite!

Za notranjega ministra: Arpinati

4. XI. 1930.

Tako so ugonobili poslednji slovenski list v Julijski Krajini. Na našo domačijo je leg- la neizbrisna kulturna sramota: narod, ki so ga šteli med najbolj pismene v Evropi, je ostal skoro poldrugo desetletje brez svoje ti- skane besede. Kakor da smo nerazvito, za- ostalo pleme v osrednji Afriki! Pri tem, zlo- činu je sodeloval marsikdo, ki se danes spre- haja po naših ulicah.

Kaj hočemo?

Ko po skoro 24 letih stopa Novi list spet pred slovensko ljudstvo, izjavlja, da se ho- če držati istih načel, ki so ga vodila ob nje- govem rojstvu in zaradi katerih so ga uničili.

Dvigal bo slovenski narodni ponos in se bo- ril neustrašno za našo enakopravnost na vseh področjih javnega življenja.

Iz tega ne sledi, da bomo Italijane sovra- žili. Nasprotno! Izkazovali jim bomo spošto- vanje, ki ga sami zase od njih zahtevamo. Do Jugoslovancev bomo pa gojili ljubezen, ker so naši krvni bratje, čeprav vlada danes v Jugoslaviji režim, katerega idejno odkla- njamo.

Novi list se bo v prvi vrsti zavzemal za so- cialno zatiranje in preziranje, za revnega, de- lovnega človeka, ki tvori večino in jedro na- šega naroda.

Smatramo, da mora poštenje veljati ne sa- mo v zasebnem, temveč tudi v javnem življe- nju. Predvsem tu naj se izvajajo načela kr- šćanske morale!

Nikdar niso ljudje, morda tudi časnikarji in politiki, toliko lagali kakor v našem času. Novi list se bo tej poplavi laži uprl in do- sledno branil resnico.

Ljudstvo srčno želi miru. Do grla je sito medsebojnih preprirov, obrekovanja in pre- rekanja po časopisih! To željo ljudstva bomo upoštevali in se po njej ravnali.

Sprejemamo pa vodilo Janeza Evangelista Kreka, ki je rekel:

»Kar je res in kar je pravično, to mora odsevati iz človeških besedi in dejanj, četudi je ves svet proti temu!«

NOVICE

SPOPAD NA JADRANU

Spet se je zgodilo, da so se italijanski ri- biči pri lovu na ribe preveč približali dal- matinski obali in trčili na jugoslovanske po- morske izvidnice. Jugoslovani so že bili za- plenili čolne in jih spremljali proti Sibeniku, ko je v bližini prežela italijanska vojna ladja posegla vmes, čolne osvobodila in od- peljala povrhu več jugoslovanskih mornar-jev v Ancono.

Iz tega bi lahko nastal prav resen spor med Italijo in Jugoslavijo. Italijansko časo- pisje je zagnalo krik, označilo Jugoslovane za morske roparje.

Bolj pametno bi pa bilo, da rimska vlada obnovi sporazum o ribolovu z Jugoslavijo. Desettisoči italijanskih družin žive lahko sa- mo od rib v dalmatinskih vodah, ker jih je v italijanskih premalo. Že leta zahtevajo, naj se sporazum vendarle obnovi, da jim ne bo treba krasti ter prihajati v neprestano

spore z jugoslovanskimi oblastvi. Je vse za- man! Rimu je prvo politika.

VREME IN VODIKOVA BOMBA

Vodja znanstvene vremenske postaje v To- kiju prof. Araki je ugotovil, da so ameriški poskusi z vodikovo bombo povzročili velike spremembe v podnebju Japonske. Nastali so valji mrzlega zraka, ki lahko resno ogrozijo žetev. Sličen pojav kakor pri izbruhih og- njenikov: v velikih višinah nastane prah, nakar temperatura iznenada pade. Tako je bilo na Japonskem leta 1902.

SCELBOV GOVOR

Ko je bil naš politični pregled »Kaj bo s Svobodnim tržaškim ozemljem?« že tiskan, smo zvedeli za Scelbov govor v Palermu. V njem je zahteval za Italijo področji A in B, češ da se Rim ne more odpovedati marčni iz- javi ter sprejeti »novih žrtev«. Govor potr- juje domneve našega lista, da je sporazum za sedaj nemogoč.

GROZOTNO RAZDEJANJE

V Združenih državah Amerike so pred par meseci preizkusili novo vodikovo bom- bo. Učinek je bil strašen. Otok Eniwetok, kjer so naredili poskus, se je ob eksploziji razsul in izginil. Pogoltnil ga je Tihi ocean. Moč nove bombe je 30 do 40 krat večja od navadne atomske. Že ta je usmrtila na de- settisoče ljudi, ko so spustili eno samo na japonsko mesto Hirošimo za časa zadnje vojne.

Zareč krasna bo tretja svetovna vojna, ki jo pripravljajo in nekateri brezvestneži že- le!

LADJEDELNICA CRDA V TRŽIČU

je dajala некоč kruha 14.000 delavcem in nameščencem. Danes jih zaposluje le še okoli 8.800. Kozulič pravi, da je tega kriva tuja konkurenca. In res izdelujejo v inozem- stvu ladje in drugo za 18, za 25 in celo za 35 od sto ceneje ko v Italiji. Zelo hudo konku- renco dela prebujajoča se Nemčija.

ŽALOSTNO PRVENSTVO

V goriški deželi, ki šteje 135.000 prebival- cev, je približno 13.000 brezposelnih. Težko so udarjene Sovodnje. Od delazmožnih lju- di jih je več ko 30 od sto brez službe. Naj- huje je v Gradežu, kjer je vsak tretji na ce- sti. Glede brezposelnosti stoji Goriška na prvem mestu v vsej Italiji.

LEP NAPREDEK

Ljubljana je dobila svoj zverinjak. V njem vidiš 2 medvedka, ki se imenujeta Ja- ka in Metka; sta zelo ljubka, a tudi zelo huda. Umorila sta svoje mladiče, odgriznila prst več vsiljivim gledalcem. V živalskem vr- tu so lisice, volk, divje svinje, srne, ponosni jelen, dihurji, podlasice, kune, sokoli, pri- jateljsko združeni z orli in drugimi pticami roparicami. Vse te živali so se rodile v Slo- veniji. Manjkajo še lev, tiger, velblod, žira- fa in krokodil. Vsekakor lep napredek. Na- predni Trst nima takega živalskega vrta, a zato lep političen zverinjak.

NAJVEČJA NESREČA

kar jih pomni vojna mornarica Združenih držav v dobi miru, se je pripetila včeraj. Povzročil jo je nenadni požar na 38.000-tonski bojni ladji Bennington.

Od 2900 mož posadke je bilo čez 100 ubitih, več ko 200 ranjenih. Ranjene prevažajo v bolnico na letalih. Nesreča je globoko pretresla javno mnenje vsega sveta.

LET PREKO ZELEZNE ZAVESE

Iz živalskega vrta v Moskvi je zbežala ptica, se vzdignila v višave, preletela vso Evropo in dospela do Rima. V okolici večnega mesta je 75-letni stari Amadei naperil najo puško in jo sestrelil. Kako se je začudil, ko je na desni nogi ptica zapazil železen obroček s tablico, na kateri je bilo napisano: Moskva 275187 E.

Gre za redek primer ptice, nekoliko večje od goloba. Kljun je silno dolg in ukrivljen, trebuh brezmadežno bel, hrbet siv.

Koliko ljudi bi bilo srečnih, če bi se moglo tako dvigniti v zrak, poiskati svobode, a bi jih nihče ne sestrelil.

DRUŠTVO LAŽNIVCEV

V mestu Putten v Belgiji so ustanovili društvo lažnikov. Član, ki se najbolj izkaže v laganju, dobi v dar volneno jopo z veliko črko L.

Gre glas, da se tako društvo snuje tudi med tržaskimi in goriškimi Slovenci. Prošnje za sprejem so vložili številni rojaki iz mesta in z dežele, med njimi ženske, več odvetnikov in drugih veljakov. Pripravljalni odbor s častnim predstvom homo pravčasno objavili.

ANALFABETIZEM

Mednarodna organizacija za kulturno zблиžanje narodov (UNESCO) je preiskala, kje je najvišji odstotek ljudi, ki ne znajo čitati in pisati (analfabeti). Dognala je, da so to osrednje pokrajine Azije in Afrike, kjer je 99% nepismenih. V Evropi je najnižja izobrazba na Portugalskem; tam je 49% analfabetov. Najmanj jih je pri severnih narodih. Na Finskem jih je samo 1%. V Italiji je danes 11% analfabetov. Še pred 1900 jih je pa bilo nad 65%. Med Slovenci je nepismenih nekaj več ko 2%, torej petkrat manj ko med Italijani.

SLOVENSKI SOLNIKI

V prostorih nove šole pri Sv. Ivanu je bil 16. maja prvi redni občni zbor Sindikata slovenskih šolnikov na STO. Za predsednika je bil izvoljen dr. Vladimir Deško. Sindikat izdaja lastno glasilo »Sloga«. Doslej so izšle 3 številke.

KAM GRE LJUDSKI DENAR

V Italiji je bilo precej državnih nameščencev, ki so prejeli plačo, a niso hodili v službo. Vlada jim je dovolila, da delajo namesto tega v svojih strokovnih organizacijah. Samo v Rimu je bilo takih 439, za katere je plačevala država, to se pravi davkoplačevalci, 211 milijonov na leto.

Eden prvih Seelbovih ukrepov je bil, da je to odpravil. 2. maja so se ti uradniki morali vrniti na svoja službena mesta.

»KRISTUS DELAVEC«

V Benetkah je tamošnji kardinal dne 1. maja posvetil novo cerkev »Kristusa delavca«. Ta je prva na svetu pod tem naslovom.

PRISPELI, PREDEN ODPOTOVALI

Iz prestolnice Japonske vozijo potnike na otok Honolulu z velikansko brzino. V letalo se zaganjajo silni vetrovi, ki dosežejo do 12 tisoč kilometrov na uro.

Sredi oceana se spremeni štetje časa, uro premaknejo približno za en dan nazaj. Ker potrebujejo potniki do cilja manj ko en dan, prispejo na Honolulu par ur prej, kakor so uradno odpotovali iz Tokia.

PIJ X. NA OLTAR

Kot je znano, bo v soboto 29. maja papež Pij X. proglašen za svetnika. K slovesnosti se je prijavilo veliko romarjev, ki pojdejo v Rim s posebnimi vlaki iz Italije in inozemstva.

NEPOZNANI NARODI

Cudno se sliši, da bi bili še kod na svetu ljudje, ki jih zemljepisci in narodostovci (etnografi) ne bi poznali. In vendar je tako! Toda taka neznana ljudstva niso več v Afriki, ki je že vsa odkrita, ampak v Južni Ameriki. Brazilska vlada je namreč dognala, da je v pragozdovih južno od veletoka Amazonas, še precej indijanskih rodov, do katerih belci raziskovalci še niso prodrli. Teh je menda okoli milijon. Žive v divjem stanju v neprodirnih goščah in čim zaslužijo, da se jim od daleč kdo približuje, popustijo bivališča in se skrijejo na stotine kilometrov drugje. Zdaj jih pa išči na prostranstvu, ki je nad polovico večje od Evrope!

TRŽASKA IZUMITELJA

Albin Gombač in dr. Sosič sta iznašla važno novost za avtomobile, po kateri se tudi pri avtomobilih srednje velikosti lahko namestijo Diesel-motorji in mesto bencina uporablja mnogo cenejša nafta. Na 100 kilometrov gre 5 litrov goriva. Prihranek je precejšen. Izum sta patentirala tudi v tujini. Cestitamo!

24 ZAKLANIH ZARADI BRILJANTA

Kmetovalcu v Illinoisu je med delom v košnjaku izpadel dragulj iz prstana. Hotel ga je za vsako ceno spet dobiti. Ne bodi len, je začel po vrsti klati. Šele ko je bila odsekana 24. glava, med njimi je bilo 6 lepih puranov, je našel briljant v želodcu neke kure.

MAC CARTHY

je ameriški senator, znan po svojem pretiranem strahu pred komunizmom. Sumljiv mu je že človek, ki nosi rdečo ovratnico. Kot predsednik senatnega odbora za borbo proti komunizmu ima veliko oblast, seje strah med državnimi nameščenci. Poslednji čas je začel sumničiti filokomunizma celo generale in častnike. Pretiranu se je sedaj uprl sam Eisenhower, kar vsi trezni ljudje odobravajo. Makartizem je nalezljiva bolezen, ki je okužila tudi nekatere naše rojake.

CIPER

je otok na vzhodnem Sredozemskem morju. Štiri petine prebivalstva tvorijo Grki, eno petino Turki, otoku pa vladajo Angleži.

Predsednik grške vlade maršal Papagos je te dni izjavil: »Nobena grška vlada ne more reči, da je vprašanje Cipra ne zanima, torej tudi ne moja«. Zahteval je, naj se otok mirnim potom zedini z Grčijo. Za sedaj naj Angleži dajo otoku ustavno samovlado, na kasneje v 3 letih naj pa ljudstvo samo z glasovanjem odloči o svoji usodi.

Tako vre med narodi po vsem svetu: vsak hoče biti na »svoji zemlji svoj gospod«.

39 LET POD VODO

Leta 1915 je bila v Tržaškem zalivu potopljena italijanska podmornica »Jalea«. Moštvo se je na dnu morja zadušilo. Sedaj šele so povlekli na dan trupla in jih svečano pokopali. Kdo si je mogel misliti, da bodo šele po ponovni svetovni vojni našli pokojniki počitek v domači zemlji.

DEBELA GOSPA

V Pontechiasso so cariniki pregledovali prtljago gospe, ki je hotela v Svico. Vse je bilo v redu, le ženska se jim je zdela sumljivo debela. Ko so jo pretipali, so odkrili, da je od vratu do nog ovita s švicarskimi bankovci v vrednosti 50 milijonov lir. Debelo botro so naznanili oblastvom.

VEDNO VEČ

Po zadnji statistiki ONU (= Zveze združenih narodov) je bilo l. 1953 na svetu 2450 milijonov ljudi. To število se pa neprestano množi! Računajo, da človeštvo narašča vsako leto za 1% ali 25 milijonov. Ta odstotek bo pa l. 1955 znašal že 40 milijonov letnega prirastka.

Bo pa zmanjkalo kruha? Na to vprašanje odgovarjajo učenjaki, da naša mati zemlja pri sedanjih plodovitosti lahko prehrani 5 do 6 milijard ljudi. Potemtakem ni še strahu za lakoto, če bodo dobrine pravično porazdeljene.

KULTURNA DEZELA

Leta 1920 je Belgija vključila v svoje meje nemško manjšino, ki prebiva v pokrajini Eupen-Malmedy. Vlada je proglasila nemščino za uradni jezik, povsem enakopraven francoščini in flamščini. Sedaj se je v vojaških edinicah, kjer služijo Nemci, vpeljala nemščina celo kot jezik poveljevanja.

Primerjajmo to z razmerami v naših krajih! Po dejanjih treba soditi, kje je doma omika, kje narodna nestrpnost in krivičnost.

KARAVANA SLEPCEV

150 slepcev se je odpravilo peš na 300 km dolgo pot iz Firenc do Rima. Tem so se na poti pridružili še drugi, tako da jih je bilo skupaj 440. S seboj so nosili napise: Tudi mi imamo pravico živeti!

Preden je žalosten sprevod prišel do Rima, so ti nesrečneži morali prestatati nečloveške muke in mnogi so od utrujenosti in vročine obnemogli.

S tem groznim protestom skušajo doseči, da jim država zviša mesečno podporo, ki je sramotno nizka, na 15.000 lir. To se je dogodilo pred tedni, ne morda v srednjem veku. Pod pritiskom te demonstracije je parlament sprejel zakonski načrt, po katerem se bo njihova zahteva upoštevala.

DOLGO POTOVANJE

Angleška kraljica Elizabeta se je te dni vrnila s svojega šestmesečnega potovanja v London. Kraljica je odpotovala iz Londona 23. novembra in je prepotovala 60.000 km. Na dolgem potovanju sta jo vozila dva parnika, na desetine zrakoplovov in na stotine vlakov.

Angleži pripisujejo temu potovanju veliko važnost, češ da je utrdilo vez med najrazličnejšimi ljudstvi, ki so sicer neodvisna, a jih družijo angleška krona.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

bo poseben kotiček v našem listu. Kdor želi nasveta v pravnih, zdravniških ali gospodarskih zadevah, se lahko obrne z vprašanjem na uredništvo.

KAJ BO S SVOBODNIM TRŽAŠKIM OZEMLJEM

Izjave, ki jih je maršal Tito dal dopisniku New York Timesa Sulzbergerju, in številni članki v italijanskem tisku o tržaškem vprašanju so zelo vznemirili našo javnost.

Nekateri tuji listi vedo že točno povedati, kako bo tržaško vprašanje rešeno: Jugoslaviji bo pripadla cona B, Italija dobi Trst in skoro celo cono A. Od našega področja da bo odcepljena in priključena Jugoslaviji le Bazovica in Hrovatini. Drugi namigujejo, da pridejo pod Jugoslavijo morda še druge slovenske vasi. V nadomestilo za izgubljeni Trst bodo s pomočjo zapadnih zaveznikov izgradili v coni B moderno пристanišče v korist Jugoslavije in potegnili direktno železniško progo do Ljubljane.

Pri tem poudarjajo, da bo vse to urejeno v najkrajšem času. Sporazum glede Trsta stoji baje pred vrati, bo v kratkem podpisan. Nihče naj se torej ne čudi, da je ljudstvo vznemirjeno. »Kaj bo z nami,« — se sprašujejo kmetje in delavci — »če bomo čez noč odrezani od Trsta? Kam bomo prodajali svoje pridelke, kje našli zaslužka, ako ne bomo mogli več v mesto na delo?« Stvar gre ljudem v živo, saj gre za obstanek in bodočnost sleherne naše družine! Razumljivo je, da hočejo zato vedeti, pri čem so, vedeti, kaj je resnica in kaj politična propaganda.

Najprej je treba podčrtati, da se razgovori o Trstu vodijo med Jugoslavijo, Veliko Britanijo in Ameriko v najstrožji tajnosti, da so se stranke obvezale o poteku pogajanj molčati. Novinarji ne morejo torej vedeti nič zanesljivo točnega. Ker so diplomati pač ljudje, se lahko zgodi, da jim uteče kaka neprevidna beseda, po kateri planejo časnikarji kakor jastrebi. Toda bogvedi, ali so jo pravilno razumeli? Edino, na kar se človek lahko zanese, so izjave odgovornih državnikov.

Delitev Trsta

Te nam pa v našem slučaju popolnoma zadostujejo: iz njih izhaja, da se v razgovorih med Jugoslavijo in zapadnjaki hoče rešiti naše vprašanje na ta način, da se Svobodno tržaško ozemlje razdeli, tako da bi en kos, seveda mastnejši, dobila Italija, druga ga Jugoslavija.

Če hočemo biti resnicoljubni, moramo povedati, da je taka rešitev v nasprotju z željami in koristmi tržaških Slovencev. Delitev pomeni, da se Italija vrne v Trst. Vsaka naša družina čuti še na svoji koži posledice narodnega in socialnega zatiranja, ki ga je prinesla Italija v naše kraje. Tega so vrgli iz službe, drugi je bil interniran, ta v ječi, oni se je moral klatiti leta v tujini, temu je šlo posestvo na hoben, drugemu so vzeli trgovino, naš jezik je bil preziran, Slovenec je bil tujec na lastni zemlji.

Namesto da bi krščansko-demokratski oblastniki po vojni politiko do slovenskih sodeželanov temeljito spremenili ter dokazali, da znajo kot kristjani biti z nami pravični, so se dali voditi od ozkosrčnega in slepega protislovenskega šovinizma, ki je ravno tako strasten, kakor je bil fašistovski, čeprav se poslužujejo milejših, a zato silno zahrbtnih sredstev. Slovence mrzijo, zapostavljajo, jih smatrajo za manjvreden narod, njihovo zemljo naseljujejo s tujimi kolonisti.

Kdo naj se potem čudi, da se ljudstvo prihoda Italije naravnost boji, da se krčevito oklepa Svobodnega tržaškega ozemlja? Ko bere, da se bo ozemlje razdelilo ter da pride Italija v Trst, ga spreletijo mravljinici. Za to nosijo zgodovinsko odgovornost Bartoli, Palutan in njihovi podporniki v Rimu. Nihče ni toliko škodoval ugledu Italije med našim prebivalstvom kakor ti gospodje! Misleč, da odločno branijo interese Italije, so s svojo protikrščansko politiko dejansko moralno rušili Italijo v dušah Slovencev.

Zvezane roke

Kaj sedaj? Se bo sporazum podpisal in ozemlje razdelilo ali se ne bo? V politiki je nevarno prerokovati. Nepričakovani dogodki te lahko čez noč postavijo na laž. Toda ker ljudje pričakujejo, da izrazimo svoje mnenje, povemo, da se sporazum o delitvi po našem ne bo podpisal. Zakaj ne?

Zato, ker se Scelbova vlada ne more uradno odpovedati coni B ter izročiti tamkajšnje Italijane Titu. Scelbova predhodnika De Gasperi in Pella sta vodila v tržaškem vprašanju politiko, ki veže sedanjemu predsedniku italijanske vlade roke in noge.

De Gasperi je poskrbel, da sta poslanska zbornica in senat sprejela sklep, ki nalaga vladi, da se sme pogajati z Jugoslavijo samo na podlagi znane izjave od 20. marca 1948, po kateri naj se izroči Italiji celo svobod-

no ozemlje. Katera koli druga politika je vladi prepovedana. De Gasperi je gledal z zadoščenjem, da zahtevajo obe področji tudi komunisti, Nennijevci, fašisti, republikanci in ostale opozicijske stranke. Menil je, da je ta njegova politika zelo pametna in prebrisana: zapadnim velesilam lahko reče, da je glede tržaškega vprašanja Italija edina kot en mož. Če zapad ne ugodí De Gasperiju, bo njegova vlada padla, na oblast pride Togliatti, ki bo zahteval isto. Bolje je torej popustiti De Gasperiju, kakor da zavladava v Italiji komunizem.

De Gasperijeva taktika je nekaj časa zelo dobro uspevala. V Trstu je Italija izvajala uspeh za uspehom, končno so ji zavezniki z londonskim sporazumom izročili domala vso upravo našega področja. Ko je Pella prišel na vlado, je De Gasperijevo politiko še zaostрил. Dne 6. oktobra preteklega leta je dal izglasovati od parlamenta resolucijo, v kateri za Italijo zahteva iznova obe coni. Resolucijo so sprejeli vsi poslanci od komunistov do fašistov z gromovitim ploskanjem in navdušenjem. Prvič po vojni je italijanski parlament sprejel sklep soglasno. Pella je izlezel na zunaj kot velik zmagovalček in državnik, ki je znal zbrati okoli sebe ves italijanski narod. Da bi dal večjega poudarka svoji zmagoviti politiki, je poslal na jugoslovansko mejo svoje oklopne divizije.

VELIKO RAZOČARANJE

Izgledalo je, da je Pella v svojih računih popolnoma uspel. Angleži in Amerikanci so bili sklenili, da izroče cono A Italiji in 8. oktobra naj bi italijanska vojska vkorakala v Trst. Sedaj — je mislil Pella — sem na konju. Trst in cona A sta v mojih rokah. Vse drugače se bom lahko odslej pogajal z Jugoslavijo. V borbi za cono B se bom postavil vse drugače kakor doslej, ko je bil Trst angleško-ameriško področje.

Tedaj je pa Tito s svojim nastopom presenetil ves svet. V trenutku, ko stoni prvi italijanski vojak v cono A, — je rekel, — vkoraka v cono A tudi moja vojska. Pellova politična zgradba se je zrušila v prah.

Tako je bilo stanje, ko je Scelba prevzel Pellovo dediščino. Mož je sprevidel, da se je bil Pella zaletel, in začel gledati na razmere bolj trezno. Tito ga je javno pohvalil in rekel, da je Scelba mož, ki je realist, s katerim se je mogoče sporazumevati.

Toda nacionalistično ozračje, ki ga je v teku let bil ustvaril De Gasperi v Italiji, je bilo močnejše od Scelbe. Njegov zunanji minister Piccioni je bil prisiljen izjaviti, da je za rimsko vlado še vedno obvezen sklep parlamenta od 6. oktobra preteklega leta, to se pravi, da Italija še vedno zahteva obe področji Svobodnega tržaškega ozemlja zase.

Iz tega sledi, da se Italija za nobeno ceno ne sme odpovedati coni B in tamkajšnjim Italijanom. Kako naj se na taki podlagi sklene sporazum med Italijo in Jugoslavijo? Nemogoče!

Če bi se pa Scelba kljub temu odrekal coni B, bi njegova vlada takoj padla. Proti sebi ne bi imela le Bartolija in vso tržaško Kr-

ščansko demokracijo, ne le organizacije ezulov, raztresenih po vseh mestih Italije, temveč tudi precejšnje število lastnih poslancev, nahujskanih od dolgoletne De Gasperijeve nacionalistične propagande. Scelba bi ostal pred parlamentom v manjšini in bi moral odstopiti. Saj se njegova vlada oslanja le na večino desetorice ali petnajstorice poslancev!

Ker se pa nobena vlada na svetu ne more spuščati v politiko, ki jo vrže z oblasti, je jasno, da se tudi Scelbova ne bo, in zato je sporazum na podlagi delitve Svobodnega ozemlja nemogoč.

Titova ponudba

Zdi se, da je Tito razumel težave, v katerih se Scelba nahaja. Sklenil je, da mu pomaga, zato je izjavil, da ne zahteva, naj bi se Italija odpovedala coni B in tamkajšnjim Italijanom. Dodal pa je, da bi se v tem primeru seveda tudi Jugoslavija ne odpovedala Trstu in Slovincem, bivajočim v coni A.

Vprašanje, komu pripada Svobodno ozemlje, bi ostalo odprto, o njem bi odločala bodočnost. Vendar je Tito stavil še važen pogoj: zapadne velesile bi se morale obvezati, da v bodoče ne bodo podpirale niti Jugoslavije niti Italije v njunem stremljenju, da si prilaste Tržaško. To ne pomeni nič drugega, ko da Velika Britanija, Združene države in Francija prekličejo izjavo od 20. marca 1943 ter umaknejo Italiji dosedanje politično podporo.

Ali Scelba lahko sprejme tak pogoj? Po našem ga ne more sprejeti. Marčna izjava je največji diplomatski uspeh, ki ga je Italija dosegla po vojni na Jadranu. Le pomislimo:

po izgubljeni vojni, ko bi radi velikih grehov iz dobe fašizma mogla biti najstrože kaznovana, se Italiji posreči, da jo zapad prizna za zaveznico ter ji povrhu obljubi Trst in obe coni, katerima se je bila v mirovni pogodbi že končno javno odrekla. Sijajna zmaga De Gasperijeve politike!

Sedaj naj se Italija vsemu temu odpove, naj zgubi sleherno diplomatsko oporo Amerike, Velike Britanije in Francije, naj ostane sama s Titom na Jadranu. Zdi se, da je maršal že vedel, kaj dela. Pred Italijo — si je mislil — se bom že znal sam braniti, vazono je le, da je zapad ne podpira.

Scelba Titove ponudbe ne more sprejeti, ker bi se mu uprl parlament in nacionalistično javno mnenje v državi. Očitati bi mu, da je pognal Italijo v osamljenost, uničil največje uspehe De Gasperijeve zunanje politike. Vlada bi gotovo padla. Ker bi bilo nespametno pričakovati, da bo Scelba pomagal samega sebe vreči z oblasti, je sporazum med Italijo in Jugoslavijo tudi na tej podlagi nemogoč.

Peta kolona v Evropi

Razen marčne izjave ima Italija še druga sredstva v rokah, da z njimi pritiska na ugodno rešitev tržaškega vprašanja.

Italija je članica Atlantske skupnosti, v katero so se združile vse važne države na zapadu obenem s Turčijo in Grško, da bi v primeru potrebe skupno branile Evropo pred boljševizmom. V ta namen se sedaj organizira skupna evropska vojska, v katero naj bi tudi Italija poslala svoje vojaške enice.

BALKANSKA ZVEZA

Grožnja z izstopom iz Atlantske skupnosti in evropske vojske ne more torej vplivati prepričevalno. S tem orožjem Italija ne more izsiliti ugodne rešitve tržaškega vprašanja.

Rimska diplomacija je pa segla še po drugem sredstvu, ki naj stopi v službo njene jadranske in tržaške politike. V prestolnici Turčije je bil, kakor vemo, podpisan med Turki, Grki in Jugoslovani sporazum, ki združuje te tri države v tesno politično zavezništvo. Prijateljski odnosi med njimi so se v zadnjem času tako poglobili, da se hočejo sedaj tudi vojaško združiti. Ustvariti nameravajo čvrsto vojaško zvezo, se obvezati, da priskočijo drug drugemu na pomoč tudi z orožjem, ako bi bila katera zavezniška država napadena ali ogrožena v svoji neodvisnosti.

Italiji to ni prav. Boli jo, da se Balkan organizira brez nje, da se brez nje utrjuje varnost na vzhodnem Sredozemlju. Saj je vendar Italija najvažnejša dežela na Sredozemskem morju! Pri urejevanju razmer v tem delu Evrope bi morala tudi ona imeti besedo, tudi ona sodelovati.

Da je ostala čisto ob strani, je spet krivo tržaško vprašanje. Italija se je namreč postavila na stališče, da bo sodelovala na Balkanu in v vzhodnem Sredozemlju samo pod pogojem, da se prej reši vprašanje Svobodnega ozemlja, seveda v njeno korist. Prepričana je bila, da je organizacija tega dela Evrope brez njenega sodelovanja nemogoča, da bo zapad to uvidel ter z vso silo pritisnil na Jugoslavijo, naj se glede Trsta vda, ker bo sicer odgovorna za vse posledice.

Nekateri politiki so svetovali rimski vladi, naj zagrozi, da bo Italija odbila pristop v evropsko vojsko, zapustila, če treba, celo Atlantsko zvezo, ako ji ne prisodijo Svobodnega tržaškega ozemlja. Tržaško vprašanje mora biti rešeno v korist Italije, še preden izglasuje rimski parlament zakon o evropski vojski, sicer poslanci zakona ne bodo sprejeli in bo vlada padla.

Iz vsega tega pa ni bilo nič. Scelba je nasvetovane grožnje opustil, predložil parlamentu zakonski načrt o evropski vojski, ne da bi ga vezal na prejšnjo rešitev tržaškega vprašanja. Zakaj je tako postopal? Ker Italija bolj potrebuje pomoči zapada kakor zapadni svet pomoči Italije.

Razen tega se na zapadu zavedajo, da bi v primeru vojne s Sovjetsko Rusijo bila Italija vojaško nezanesljiv zaveznik. To zaradi tega, ker bi se milijonske množice italijanskih komunistov najodločneje uprle vojni proti Sovjetski zvezi. Togliatti in Nenni sta povsem odkrito izjavila, da se italijanski proletariat ne bo boril zoper Rusijo, da bo v danem trenutku odpovedal pokorščino. Po Togliattijevem mnenju bi morali tedaj izbruhniti v Italiji nemiri in upori, na vojno zoper Sovjetsko zvezo bi bilo treba odgovoriti z revolucijo.

Kako naj se zapad zanese na državo, v kateri je organizirana najsilnejša vojaška peta kolona Evrope? Nekateri črnogledi sodijo, da bi v primeru vojne morali zavezniški najprej pomagati Italiji preprečiti, da ne izbruhne v republiki meščanska vojna, paziti, da se ne razširi v tovarnah in v prometu načrtna sabotaza v korist Rusije.

Grška bomba

Izkazalo pa se je, da je Italija precenjevala svoje moči. Turčija, Grčija in Jugoslavija so kljub laškemu nasprotovanju sklenile političen sporazum, ki ga sedaj hočejo pretvoriti v čvrsto vojaško zvezo. Rim je segel po poslednjem sredstvu: ker sta Grčija in Turčija članici Atlantske zveze, nimata pravice podpisati z Jugoslavijo vojaške pogodbe, ako tega ne odobrijo vsi člani Atlantske zajednice, v katero spada tudi Italija, ki že danes izjavlja, da vlaga veto ali prepoved zoper balkansko vojaško zavezništvo.

Tako tolmačijo v Rimu besedilo pogodbe o Atlantski zvezi. Do kraja aprila se jim je zdelo, da je grški ministrski predsednik Papagos istega mišljenja. Tudi po njegovem da bi morala balkansko vojaško zvezo odobriti in potrditi Atlantska skupnost. Italijani so bili prepričani, da je Grčija v tej stvari z njimi, da z vetom zvezo lahko onemogočijo ter popuste samo, če jim zavezniški pomagajo ugodno rešiti tržaško vprašanje.

Tedaj je iznenada počila bomba v Atenah: maršal Papagos je izjavil, da Grčija, Turčija in Jugoslavija lahko sklenejo vojaško pogodbo, ne da bi bilo treba vprašati za odobrenje Atlantske skupnosti. Italiji je padla iz rok poslednja važna karta, njena politika je zašla v veliko zadrego, iz katere išče neravno izhoda.

Kaj sedaj?

Diego De Castro, do pred kratkim italijanski politični svetovalec pri ZVU, je napisal, da se je rimska diplomacija dala stisniti ob zid od Jugoslovancev, ki so »prožni,

brez predsodkov, predložijo vsak teden novo rešitev« tržaškega vprašanja, le da dosežejo svoj cilj ter škodujejo Italiji.

V glasilu italijanske Katoliške akcije v Trstu »Vita Nuova« piše vodilen član Krščanske demokracije Giacomo Bologna, da se »položaj Jugoslavije nasproti Italiji postopoma utrjuje. Čas dela v korist Jugoslavije in zato,« pravi Bologna, »je logično, če kdo meni, da jugoslovanski politični voditelji tudi sedaj nimajo resnega namena skleniti sporazum, čeprav kažejo na zunaj pripravljenost, na žrtve. Kakor že večkrat v preteklosti oslanja Jugoslavija svojo politično igro tudi tokrat na pričakovanje, da Italija predloženega načrta o delitvi ne bo sprejela.«

Italija, pravi Bologna, je povsem osamljena. Kaj naj naredi? Rešitev tržaškega vprašanja, kakor s' ga ona želi, je neizvedljiva, predlogi, ki jih stavi Tito v sporazumu z Angleži in Amerikanci, so nesprejemljivi ter jih mora Scelba odkloniti, ker bi sicer njeno vlada padla.

Diego De Castro svetuje, naj se rešitev odloži. Pustiti treba času, da ublaži nasprotja na Jadranu. Med tem naj Jugoslavija in Italija najdeta znosen način sožitja, naj svoje spore zmanjšata in kolikor mogoče omilita. Predlog je zelo zanimiv. To pa radi tega, ker ga je svoječasno stavil Tito: denimo tržaško vprašanje na stran — je rekel — Jugoslavija in Italija naj med tem sodelujeta na organizaciji evropske varnosti, naj rešita druge spore in poživita svoje gospodarske odnose. Tedaj je Italija Titov predlog odbila. Njeno časopisje je označilo predlog za navadno balkansko zvijačo in zahtevalo, naj se tržaško vprašanje reši takoj in dokončno.

Zadrega italijanskih diplomatov mora biti res velika, da se sedaj zatekajo k zasramovanemu in odbitemu Titovemu predlogu ter iščejo v njem rešitev iz stiske.

Predentisti za STO

Pod pritiskom opisanih dogodkov se pripravlja v italijanskem javnem mnenju počasen, toda očitni politični preokret. Predsednik italijanske poslanske zbornice in prvak Krščanske Demokracije Giovanni Gronchi je izjavil, da Italiji v danih razmerah ne preostane drugo, ko da zahteva uresničenje mirovne pogodbe, to se pravi ustanovitev STO-ja. Istega mišljenja je bilo pred par leti glasilno vsedrjavne Katoliške akcije v republiki »Il Quotidiano«, slične struje se pojavljajo tudi v tukajšnji Krščanski demokraciji.

Za spoštovanje mirovne pogodbe se zavzemajo celo že fašisti. Njihov tržaški poslanec Colognatti je rekel, da je Svobodno ozemlje za Italijane manjše zlo ko delitev, da jim prinaša celo prav očitne koristi: njihovi rojaki iz področja B se bodo končno združili z Italijani v Trstu, na Svobodnem ozemlju bodo Italijani v večini in tu vlada li. Mirovna pogodba torej ni tako slaba stvar, kakor bi se na prvi pogled zdelo.

Doživeti utegnemo, da postanejo celo najbolj zagrizeni iredentisti drug za drugim prav goreči zagovorniki mirovne pogodbe in Svobodnega ozemlja, da se prelevijo v independentiste ter si Italija in Jugoslavija vloge izmenjata. Mesto Italije bo sedaj Jugoslavija tista, ki se bo najsrditeje upirala mirovni pogodbi, češ da je krivična in za slovensko ljudstvo in Jugoslavijo nevarna.

Kdo jamči Jugoslaviji, da se kdaj pozneje ne izročita obe coni Italiji? Saj Amerikanci,

Angleži in Francozi še do danes niso prekli-
cali zloglasne marčne izjave! Še vedno stoj-
e uradno na stališču, da spadata obe coni v so-
sedno republiko.

Zavezniki so predali skoro vso upravo co-
ne A v roke Italijanov, čeprav je to v na-
sprotnju z mirovno pogodbo. Kdo jamči, da
ne bo Italija tudi po imenovanju guverner-
ja ostala resnični in dejanski gospodar Svo-
bodnega ozemlja? Zgodi se lahko, da bo Svo-
bodno ozemlje neodvisno in svobodno samo
na papirju, v resnici pa provinca Italije. Da
se to zgodi, bo skrbela italijanska vladna ve-
čina in o guvernerju nihče ne ve, ali ne bo
podpiral Italije.

Kdo jamči, da ne bodo tukajšnji Slovenci
in Hrvati kljub Svobodnemu ozemlju od ita-
lijanske večine narodno preganjani in go-
spodarsko zapostavljeni ter se bo slovenska

zemlja še nadalje razlaševala in izročala tu-
jim priseljencem?

Sele tedaj, ko dobi Jugoslavija zanesljiva
jamstva, da se opisane nevarnosti za vso bo-
dočnost odstranijo, da se italijanski večini
za vse čase onemogoči narodno in socialno za-
tiranje Slovencev in Hrvatov, tako da posta-
nejo ti zares svobodni in Italijanom enako-
pravni državljani STO, se Jugoslavija more
spustiti v razpravo o mirovni pogodbi.

Zelja našega ljudstva je, da bi se stvari
tako ali slično razvijale ter bi se Svobodno
tržaško ozemlje na kraju vendarle uresničilo.
Saj je Svobodno ozemlje z vsemi potrebnimi
in učinkovitimi jamstvi bil program, s ka-
terim so šle vse slovenske stranke v zadnji
volilni boj z globokim prepričanjem, da od-
govarja ta program najvišjim interesom na-
šega naroda.

imamo lepe hotele, gostilne in — morje ima-
mo!

Nabrežina

Naš kraj je pretežno industrijsko delav-
sko naselje. Vas Nabrežina se je razvila in
uspevala od kamnarske industrije in od te
industrije Nabrežinci živijo še dandanes. Si-
ser se gospodarska kriza več ali manj občuti
tudi pri nas. Neustaljenost političnih raz-
mer, gospodarska odvisnost od Italije, pred-
vsem pa konkurenca železobetonskih gra-
denj prav slabo vplivajo na razvoj in delav-
nost kamnarske industrije. Prav zaradi kon-
kurence železobetona, ki je pri gradnjah ce-
nejši, so odpadla masivna dela v kamnu in
danes se kamen rabi večinoma za oblaganje
in za druge gradbene dopolnitve.

To skrčenje kamnarske delavnosti se odra-
ža tudi v miselnosti naših delovnih ljudi.
Pri mladini, ki se po šolanju uvaža v pro-
duktivno delo, za kamnarske poklice ni za-
nimanja. Zbirajo si druge poklice in ko se
v teh izučijo, jih delodajalci v mnogih pri-
meri hkratkoma odlovljajo. Splošno mne-
nje je, da kadar bo starejši rod izumrl, no-
vih mladih kamnarjev ne bo več. In če bodo
v bodočih časih kamnarji sekali po nabre-
žinskih »javah« in klesarji žagali in obdelo-
vali kamen po delavnicah, bodo to prav go-
tovo tujci.

Zato svetujemo in kličemo našim mladim
delovnim ljudem: nazaj h kamnu! Kamen
se bo pri vsej krizi več ali manj vedno raz-
pečeval. Zato mladinci ne potegujte se za
poklice, ki vam ne obetajo niti priložnostne
zaposlitve, temveč mislite na obdelovanje
kamna, ki je edino naravno bogastvo Krasa.
Odločite se za gospodarsko dejavnost, ki ima
opravičilo v tradiciji in v naravnih prilikah
in skrbite, da pridete v teh poklicih do čim
boljše kvalifikacije. Le tako bo naša mladi-
na prišla do trajnejše zaposlitve ter boljše-
ga in dostojnejšega življenja.

Iz Šempolaja

Kdo ni bil vesel, ko je v nedeljo 23. t. m.
prisostvoval zaključni šolski prireditvi, na
kateri so s tolikim navdušenjem nastopili
naši šolarji!

Prireditev je bila skrbno pripravljena. Na
sporedu so bile pevske točke, recitacije in
dve enodejanki »Mirko in abeceda« ter »Za-
klada«.

Posebno zadovoljni in srečni pa so bili
vzgojitelji, starši in učitelji, saj so pri nasto-
panju otrok lahko ugotovili, da njihov
trud ni bil zaman.

Iz Medje vasi

V nedeljo 23. t. m. se je mladina iz Me-
jevsi že drugič predstavila domačemu ob-
činstvu. Tokrat so uprizorili Finžgarjevo dra-
mo v treh dejanjih »Razvalina življenja«. V
uvodnih besedah je domači učitelj g. Hvalič,
ki je igro pripravil in režiral, podal kratko
vsebino drame. Če pomislimo na vse težave,
ki so jih naši mladi igralci morali premosti-
ti, smo lahko z njimi prav zares zadovoljni.
Pohvaliti moramo vse skupaj, predvsem pa
Lilijano, Jožefa in Marja Legišo v vlogah
Lenke, Ferjana in Urha ter Jožefa Pahorja
in Marto Semolič v vlogah Martina in Tone.
G. učitelj Dominik Hvalič pa je lahko na
svoje delo na vasi ponosen in naj bo vsemu
našemu učiteljstvu za zgled, ker nadaljuje s
tradicijo svojih prednikov, ki se niso ome-
jili na delo v šoli, temveč so bili duša kultur-
nega življenja na vasi.

Dopisi v Tržaškega

Domjo - Ricmanje

Ze nekaj časa vlada pri nas pravi preplah.
Ljudje so molčeči, na njih obrazih opazi-
mo zaskrbljenost, pri nekaterih celo strah.

In ko poizveš, kaj se je zgodilo, ti posta-
ne vse razumljivo. »Ustanova za industrijsko
pristanišče« ima namreč namen zgraditi sta-
novanjsko naselje med Domjom in Ricmanji,
razlastiti okrog 500.000 kv. metrov zemlje,
jo vzeti našim kmetom, ki imajo tam polja
in vinograde.

Razumljivo je, da se prizadeti kmetje z
vsemi močmi upirajo, posebno še, ker gre za
protizakonit in tudi nepotreben ukrep. Pro-
tizakonit zato, ker člen 3. ukaza št. 66 od
18. 4. 1953 jasno pravi, da je namen usta-
nove ta, da pospešuje ustanavljanje tehnično
opremljenih industrijskih obratov, ne pa
gradnjo stanovanjskih hiš! Ukrep je pa tudi
nepotreben, saj je znano, da industrijsko
pristanišče zaposluje v sedanji krizi le malo
številu delavcev, za katere bi pač lahko kje
drugje in v manjšem obsegu sezidalo stano-
vanja. Vsa stvar je še toliko krivičnejša radi
tega, ker so kmetje dobili v zadnjih letih od
oblastev znatne podpore za izboljšanje vino-
gradov, ki naj se sedaj uničijo!

Kaj je torej na stvari? Nič drugega ne
more biti kot nov člen v dolgi verigi ukre-
pov italijanske vlade, s katerimi hoče izpre-
meniti lice naših krajev s tem, da jemlje
zemljo našim ljudem in jo naseljuje s svoji-
mi priseljenci.

Nameravana razlastitev je skrajno krivič-
na in nemoralna, saj bi uničila eksistenco
večjemu številu naših družin, ki bi spričo se-
danje krize težko našle zaposlitev v tovar-
nah ter bi zato morale s trebihom za kru-
hom v Avstralijo ali kam drugam.

Ljudje, ki o tem odločajo, bi se pač mor-
ali zavedati svoje težke odgovornosti. Zem-
lja, ki te družine preživlja, se ne da plačati.
Če bi jo že morali vzeti kmetom za gradnjo
cest, železnic itd., bi kmetje morali dobiti
drugo, saj je ima občina dosti na razpolago.
Najmanj, kar so dolžni storiti, pa je, da pla-
čajo zemljo po tržnih cenah, da si kmetje ta-
ko lahko kupijo drugo. Toda to, kar je vsa-
komur razumljivo, nekaterim ljudem ne gre
v glavo.

Zato so kmetje ravnali pravilno, ko so se
složno uprli. Uspeli so vsaj v toliko, da je

nameravana razlastitev za enkrat odložena
in je bila imenovana komisija, ki bo morala
zadevo preiskati in poročati ZVU.

Iz Devina

Naši listi radi pozabljajo našo vas in zato
upamo, da bo »Novi list« boljši. Tudi Devin-
čani imamo svoje želje in potrebe ter je
prav, da pridejo v javnost. Devin se je v zad-
njih časih v marsičem spremenil. Imamo
mnogo novih hiš, nekater še gradijo in mno-
go jih je v načrtu. Do sedaj gradijo v glav-
nem stanovanjske hiše in to zasebniki. Iz-
vzeti moramo dve večji ljudski hiši, ki ju je
pred leti sezidala IACAP. Domačini so še
sedaj ozlovoljeni zaradi dodelitve stanovanj.
Vanje so prišle nekatere družine, ki so tu
od danes do jutri. Opazimo pa sedaj, da so
se tudi drugi zasebniki opogumili in upamo,
da bodo prišli do svoje strehe. Vse kaže, da
se bo Devin razširil v smeri proti železniški
postaji, kjer je že sedaj nekaj novih hiš, ne-
katere so pa še v gradnji. Razvoj bi šel prav
gotovo hitreje, če bi imeli v tem kraju vo-
dovod. Prizadete družine so napravile že
marsikatero vlogo na merodajna mesta, to-
da brez uspeha. Pred kratkim so se pismeno
obrnili na samega poveljnika področja, kajti
sramotno je, da v turističnem kraju, kakor
je naša vas, 17 hiš nima vodovodne napelja-
ve. Upamo, da se bodo merodajna oblastva
zanimala za to pereče vprašanje. Kar še na-
dalje pri nas močno pogrešamo, je kulturno
življenje. Odkar je leta 1920. fašistična ob-
last onemogočila prosvetno društvo »Ladja«,
nimamo več nobenega društva.

Mladina, ki dokonča osnovno šolo, si poi-
šče kakšno zaposlitev, če jo najde, in v tem
trenutku prenehajo vsaki stiki s kulturnim
življenjem. Tega je v veliki meri krivo po-
manjkanje prostorov, narodnostno mešana
družba in seveda tudi današnja brezbriznost
mladine za kulturne vrednote. S tem se mla-
dina počasi odtuji in pozabi, iz katerega de-
bla je izšla. Morda je sedaj skrajni čas, da
se naši ljudje začnejo baviti z mislijo na
prosvetni dom, čeprav bi ta bil še tako skro-
men. To je po našem velike važnosti; po-
sebnost za nas, ki smo izpostavljeni močnemu
pritisku naših sosedov z juga.

Kljub vsemu vabimo naše ljudi, naj nas
obiščejo. Gotovi smo, da jim ne bo žal, saj

Dopisi iz Goriške

Štmaver

Ta precej raztresena in večinoma težko dostopna vas na Sabotinovem pobočju se je po vojni znašla v stisnjenem obroču državne meje. Zelo so prizadeti dvolastniki, ki morajo do svojih njiv v Podsabotinu, kamor bi imeli sicer samo pol ure, najprej dobro uro po klancu navzgor do Števerjanskega bloka in od tam spet navzdol. Gozdne parcele so pa zanje skoro brez vsake vrednosti, kajti prevoz drv tako daleč naokrog se nikomur ne splača. Nujno bi že bilo odpreti na podsabotinski cesti nov dvolastniški prehod, saj bi ne bilo posebnih težav, ko pa je na vsaki strani meje vojašnica. Kdo se bo hotel zavzeti za to? Nadalje je velika nerodnost, ker je meja tako nespametno začrtana, da prereže cesto h kamnolomu ravno na ovinku nad Solkanom. Zaradi tistih par metrov zavoja po oni strani je zdaj vsa cesta neuporabna, in drva, ki bi se sicer lahko udobno pripeljala na vozu, je treba zdaj z muko znositi in zvleči po riži navzdol. Če bi se še kdaj imel obnoviti kamnolom, bo največja težava ravno zaradi prerezane ceste. Vsekakor bi se pa morda le dal z dobro voljo doseči sporazum, da bi bilo vsaj v gotovih časih ali slučajih dovoljeno brez posebnih sitnosti voziti mimo nesrečnega ovinka. Kot se vidi, so predvsem pota, ki bi jih bilo treba urediti. Pot n. pr., ki drži iz vasi do pokopališča, je v tako strašnem stanju, da bi jo vsak imel za hudournikovo strugo, kar sicer tudi je. Občinsko pot skozi vas sicer zadnje čase prav pridno popravljajo, vendar pa ni več kos vedno večjemu prometu civilnih in vojaških avtov. Od cerkve naprej se ne morejo niti ogibati in zato bi jo bilo nujno potrebno razširiti. Precej se je govorilo, da bo pri tem sodelovala tudi vojaška oblast. Na vsak način bi bilo prav, tako bi bila občina vsaj delno razbremenjena.

Še nekaj raztresenih hiš je, ki bi tudi rade dobile elektriko. Upajo, da jim bo šla pri tem občina na roko.

Števerjan

Pod obtožbo, da je skuhal 93 litrov žganja, se je dne 21. t. m. moral zagovarjati pred sodnijo Jožef Rožič, doma iz Števerjana.

Po zaupnih poizvedbah so bili finančni stražniki obveščeni, da se v njegovi hiši dogaja nekaj protipostavnega. Zato so dne 28. januarja naredili preiskavo in našli v hiši omenjeno količino žganja in pripravo za kuhanje.

Zagovarjal se je, da je žganje rabil samo za domačo potrošnjo, da je kotel potreboval za segrevanje vode in da je vso pripravo naredil že leta 1945.

Obsojen je bil na zaplembo kotla in žganja ter pogojno na tri mesece zopora in na 50.000 lir globe.

Iz Standreža

Na eni izmed gornjih sej goriškega občinskega sveta je g. župan sporočil, da bo zaveda vodovoda v Standrežu v kratkem rešena. Saj je menda že skrajni čas, ko je vendar bivša samostojna občina — še pred priključitvijo k mestu Gorici l. 1927 dosegla od takratnih pristojnih oblastev privolitve, da uporabi vojno odškodnino nekaterih občinskih hiš za napravo vodovoda za celo vas.

Tista vojna odškodnina je bila kmalu po priključitvi v znesku 300.000 lir izplačana goriški občini, ki je ta denar uporabila v druge namene, napravo vodovoda pa skoro dvajset let zanemarjala.

Sele pred nekaj leti je goriško vodovodno podjetje napeljalo vodo v Standrež, a samo po glavnih ulicah. Takrat se je tukajšnje laško časopisje na vse pretege širokoustilo ter hotelo prikazati, kakor da bi bila to bogve kakšna dobrota za Standrežce, čeprav je mestno županstvo že mnogo prej poskrbelo za napeljavo vode po raznih drugih priključenih vaseh. Poudariti je treba, da je bila vojna odškodnina za Standrež goriški občini že izplačana pred 20 leti in da je bil Standrež ena izmed najbogatejših podeželskih občin, saj je čista vrednost njegovega občinskega premoženja presegala ob priključitvi leta 1927 milijon lir in da so znašali zadnja leta dohodki iz občinskega premoženja nad 100.000 lir. Kljub temu pa mora Standrež še danes po 30 letih od priključitve čakati na tako neobhodno potrebno pitno vodo. Vetja pač še vedno pravilo dvojne mere!

Pa vendar bomo srečni, če vsaj sedaj pitno vodo v Standrežu zares dobimo.

Drobne vesti

Odlikovana službena zvestoba. V nedeljo dne 23. maja je bila na Trgovski zbornici v Gorici odlikovana sedmorica uslužbencev, ki so že več časa namučeni pri istem podjetju. Prejeli so zlato kolajno in posebne diplome. Med odlikovanci je France Polh, ki je že nad 33 let v službi pri tvrdki »Marija Pecile in sinovi« v Soškem drevoredu. Prva leta je naš France prodajal na debelo trgovinam, sedaj pa je inkasant. Neredko ga dobiš pri Bratužu v kavarni, kjer ureja svoje račune. G. Polh ima zlasto srce. To je marsikdo sladko okusil, ko je v stiski vojne takole pod roko dobil od g. Polha kakšen kg sladkorja. G. Polh, ne zamerite, da izdamo to tajnost, Bog Vas živi še dolgo let!

Koroški dijaki v Gorici. V petek 21. maja so učiteljske iz Celovca priredile v dvorani Brezmadežne na Placuti (Kat. tiskarna) prav lep večer. Najprej so nam zapele nekaj narodnih koroških, potem pa so igrale »Nevesto iz Amerike«. To igro je spisal znani planinski pisatelj Janko Mlakar, ki je lansko leto legel v prerani grob. Igra je polna zdravega humora in zelo primerna za dekliške krožke. Učiteljske so podale igro prav dobro, posebno mojstrsko pa vlogo stare baronice. Do zadnjega kotička natrpana dvorana je poplačala pevke in igralke s pristranim ploskanjem. Četudi ni bilo vstopnine, upamo, da ni bil slab niti materialni uspeh.

Taki medsebojni stiki med koroško in našo mladino so silno važni, ker razširijo učeči se mladini obzorje, vežejo tesnejše vezi med obrobniimi drobci našega slovenskega naroda, ustvarjajo in poglobljajo zavest, da smo otroci ene velike matere. Če pa je poskrbljeno tudi za pošteno zabavo, tem bolje. Korošci, bodite pozdravljeni in na svidenje!

Slovensko šolstvo v Gorici

Slovenske srednje šole v Gorici: licej, višja gimnazija, slovensko učiteljske, nižja gimnazija in strokovna šola so v zadnjem času uvedle sestanke staršev.

Prvi sestanek je bil 25. aprila. Na njem je o pomenu in namenu imenovanih sestankov podal konkretno poročilo ravnatelj Nemec. Udeležba s strani staršev je bila obilna. Vsi so bili navdušeni za take sestanke in zato je bil drugi že 9. maja.

Tudi na tem je imel izčrpno poročilo ravnatelj Nemec, v katerem se je dotaknil najvažnejših problemov slovenskega šolstva. Najprej je podal kratek zgodovinski pregled razvoja slovenskega šolstva v bivši Avstriji, nato opis njegovega popolnega uničenja v Italiji pod fašizmom, ki je uvedel celo popolnoma italijansko osnovno šolo. Posledice so bile za Slovence v Italiji zelo žalostne, med glavnimi ta, da nam primanjkujejo danes izobraženci, tako tudi profesorji z univerzo. Po vojni so zavezniki obnovili vsaj del bivšega slovenskega srednjega šolstva in njim se moramo zahvaliti, da imamo Slovenci vsaj nekaj skromnih slovenskih srednjih šol. Glavno vprašanje je, da se slovensko šolstvo število in tudi kakovostno okrepi.

S tem se je g. ravnatelj dotaknil najbolj živega problema slovenskega šolstva in o tem problemu se je razvila pomembna ter izredno razgibana debata, v katero je poseglo lepo število navzočih profesorjev.

Slovenski otrok v slovensko šolo

Naj navedemo glavne misli, ki so se izlušile ob tem vprašanju. Slovenski starši so po svoji vesti in po vseh zakonih dolžni pošiljati svoje otroke v slovenske šole. Vsi vzgojitelji in vzgojeslovci vseh časov in vseh narodov so vedno trdili in še trdijo, da se mora otrok vzgajati in poučevati v vojem materinem jeziku. Pouk v tujem jeziku je protinaraven in vsekakor otežkočen, če že ne povsem nemogoč. Danes se marsikateri oče in

marsikatera mati premalo zavedata te resnice. Zavedel se je bo ob svojem času njun otrok, ki bo dvignil proti lastnim staršem strašno obtožbo, da so zakrivila njegovo duhovno smrt, da so ga dali potujčiti. Morda bo gmotno in gospodarsko vseeno uspeval, a njegova kri, ki ostane na veke slovenska, se mu bo oglašala in — kri ni voda!

Ne samo to. Potujčeni kmalu pozabi svoj materin jezik, če ga ne začne morda celo sovražiti. A prišel bo čas — in prišel bo gotovo — ko si bo marsikdo želel znati slovensko, morda ne zaradi slovenščine same kot zaradi drugih slovanskih jezikov: srbohrvaščine, ruščine, češčine, ki bi se jih z lahkoto naučil, če bi znal slovenščino, in bi mu odpirali pot do raznih mest v bankah, trgovskih in drugih podjetjih. Saj odnosi Italije do slovanskega sveta se bodo prej ali slej, morda pa celo v kratkem normalizirale!

Možnost popolnega znanja slovenščine, ki je ključ do znanja drugih slovanskih jezikov, pa daje samo slovenska šola, nobena druga. Znanje italijanščine, ki ga nudi italijanska šola, daje pa ravno tako slovenska! V tem pogledu je slovenska šola, ker uči oba jezika, več vredna od italijanske.

Zato pomnite, slovenski starši: vaš otrok spada le v slovensko šolo. Opozorite svoje prijatelje in znance, da bodo vedeli, kaj je njih sveta dolžnost. To ni nikaka propaganda, to ni šovinizem, kajti mi ne silimo drugorodnih otrok v našo šolo. Vsakdo po svojem jeziku! To je pravilno in pravično in sveto!

Goriški pokrajinski upravni odbor

je imel sejo pod predsedstvom prefekta dr. De Zerbija, na kateri je odobril med drugim naslednje predloge, oziroma sklepe raznih občin: za Sovodnje povišek dodatka na trošarino in prispevek športni zvezi »Juventina«, za Števerjan predujem na nameravani poviške plače osebju.

IZ BENEŠKE SLOVENIJE IN KANALSKE DOLINE

SEMPETER SLOVENOV

Dne 5. maja je tu umrl preč. Antonio Bertoni, tukajšnji župnik in foraneo (dekan) za vse ozemlje nadiških dolin. Sem je prišel l. 1935 kot naslednik preč. g. Petričiča, ko je bil ta imenovan za kanonika pri kapitlju v Čedadu, kamor se je tudi preselil.

De mortuis nihil nisi bene... O mrtvih govori le dobro! To pa je zelo težko, posebno v tem slučaju. Župnik Bertoni je namreč živel v čisto slovenskem kraju, a ni čutil dolžnosti, da bi se priučil jeziku ljudstva, med katerim je »pastiral«. Lahko odkrito rečemo, da je Slovence mrzil in da ni bil tukaj v prvi vrsti pastir duš, temveč vidni predstavnik italijanske raznarodovalne politike. Čutil je za seboj vso zaslonbo in oporo ter podporo cerkvenih in posvetnih oblastev. Imel je velik vpliv, saj lahko smelo trdimo, da ni bil premeščen ali nameščen noben učitelj ali drugi javni funkcionar brez njegovega sodelovanja.

V tukajšnji cerkvi je vse poitalijančil in kot foraneo (dekan) je to skušal doseči tudi v ostalih vasch. Marsikje je žal tudi uspel.

Župnik Bertoni je umrl in je že predložil Bogu račun svojega hiševanja. Pokoj njegovi duši! Ostalo pa je slovensko ljudstvo. Velevažno je vprašanje nasledstva.

Na pogrebnih svečanostih je bilo prečitano nadškofovo pismo, ki je orisalo zasluge pokojnega in poudarilo, »da bo težko najti vrednega naslednika za tako važno in delikatno mesto«.

Ce bi nadškof Nogara imel pred očmi samo duhovno dobrobit vernikov, mu ne bi bilo težko najti naslednika. Seveda, če hoče Nogara imenovati takega naslednika, ki bo predvsem eksponent poitalijančevanja in po godu deželnemu predsedniku Candoliniu, demokristijanom, misovcem, ljudem kot je Specogna v Čedadu in takim, ki jim je duhovna skrb za ljudstvo deveta briga, a da bi bil kljub temu zunanji videz obvarovan, potem verjamemo, da izbira ni prav lahka, ker vemo, da je furlanska duhovščina v svojem bistvu pošena, da drži na svojo duhovniško čast ter noče delati proti svojemu prepričanju za groše, ki jih vlada daje za »obrambo italijanstva ob mejah«.

V Sempeter spada za župnika beneški Slovenec, ki bo imel za cilj samo duševno dobrobit svojih faranov po Kristusovem nauku »učite vse narode«. Kristus ni rekel »učite vse narode italijanski! Za zgled naj bodo misijonarji, ki se v Afriki in drugod naučijo jezika rodov in plemen, četudi so manjši od beneških Slovencev, samo da pridobijo njih duše za Kristusa«.

Župnik Bertoni je umrl, tudi njegov naslednik bo umrl, ljudstvo pa bo ostalo...

Trčmun

Vsej slovenski javnosti je znano, da preživlja v naši fari svoj zasluženi pokoj bisermasnik in narodni buditelj mons. Ivan Trinko. Profesor Trinko je najstarejši slovenski duhovnik. Še vedno je čilega duha in spremlja vse dogodke v ožji in daljnji domovini z vsakodnevnim zanimanjem.

Zadnje dneve je pa oslabil in ne more več opravljati svete maše v domači kapelici. Kljub temu se pa pri molitvi spominja trpljenja svojega naroda.

Prepričani smo, da se bo naš Trinko močno razveselil svojega starega znanca Novega lista, kateremu je bil vedno zelo naklonjen.

SLABA LETINA

V Beneški Sloveniji bo letos zelo slaba letina. Slabo vreme nam je uničilo skoraj vse sadje, ki je eden najvažnejših naših pridelkov. V brdovitih legah še do danes niso mogli obdelati njiv in bo za marsikateri pridelek že prepozno. Brezposelnost je velika. Bog se nas usmili! Vlada naj skrbi za javna dela!

RABELJ

Goriški slavček Simon Gregorčič je v svoji pesniški domišljiji videl v tej vasi bogatino, na kraju vasi pa revno kočico. Bogatini so bili kot navadno brezsrčni, zato niso hoteli dati prenočišča ubogi materi z detetom. Ta pa je bila Mati božja. Od hiše do hiše je taval, zatočišče pa je dobila komaj v revni kočici kraj vasi. Tekom noči se je vas z bogatini pogreznila, voda je vse skupaj zalila, ostala je le revna kočica, kjer sta Marija in Jezusček prenočila.

Gregorčičevo »Rabeljsko jezero« je plod pesniške domišljije, ker ta dolina, oziroma kotlina ni bogata, ampak zapuščena in prav redko bi bila obljudena, če bi ne bilo rudnika. Redke senožeti in še redkejša njivica bi

redile le malo kmetičev. Kvečjemu bi bilo bogato lovišče za nedeljske lovce.

Ko pa so odkrili rudo, se je slika izpremenila. Prišli so rudarji, sledili so jim trgovci, obrtniki, uradniki in Rabelj je zaživel. Prvi naseljenci so bili Nemci, potem se je naselilo iz bližnjih vasi soške in koritniške doline mnogo Slovencev, po prvi svetovni vojni so prišli Italijani. Danes prevladujejo Italijani, Slovencev pa je okoli 600, ki imajo kakih 100 šoloobveznih otrok, lastne šole pa ne, kar zaenkrat samo ugotavljamo. Tudi v cerkvenem oziru je za Slovence slabo poskrbljeno. Duhovnik je Italijan, a vendar toliko pošten, da vsaj za izredne prilike pokliče slovenskega spovednika.

V rudniku je zaposlenih okoli 1000 delavcev, ki kopljejo cinovo in svinčeno rudo. To so do nedavna prav dobro prodajali. Do lanskega leta jo je kupovala Poljska, ki bi tudi danes nadaljevala s svojimi nakupi, a svinec in cin sta strateški rudi, važni za vojno industrijo in zato je bil izvoz na Poljsko ukinjen. Danes se kopiči ruda v zalogah in gospodarstvo rudnika hira. Delavci ne dobivajo redno svojih trdo prisluženih plač, zato ne morejo plačati trgovca itd. Tako je celotni Rabelj v krizi.

Ne vemo, kaj nameravajo merodajni krogi. Prebivalstvo se vznemirja, nekateri so že obupali in si poiskali zasluzka drugod, celo v daljni Venezueli. Kaj mislijo lastniki rudnika? Kakšna igra je v ozadju? Prebivalstvo ve samo to, da je tu ruda, katero bi mogli z lahkoto prodati.

MOŽ, KI GA NIKOLI NI BILO

Tak je naslov knjige, ki je pred kratkim zagledala luč sveta v Ameriki. V njej je popisana resnična zgodba iz zadnje svetovne vojne.

Ko so bili zapadni zavezniki leta 1943 odločeni, da se izkrcajo v Evropi in prihite s svojimi armadami na pomoč Rusiji, ki je nosila do tedaj najtežje breme Hitlerjevih napadov, je bila njihova največja skrb, da Hitler in Mussolini ne zvesta za kraj, kjer se bodo ameriški in angleški vojaki približali evropski celini. Oni so že bili sklenili, da se izkrcajo v Siciliji, toda zanje je bilo zelo važno, da nacisti in fašisti tega ne zvedo, sicer bi bila Hitler in Mussolini tam zbrala vse svoje sile ter vrgla Amerikance in Angleže v morje. Zelo važno je bilo spraviti sovražnika v dvom, tako da bo svoje vojske razdelil ter jih poslal v različne kraje odbijati napad bližajočih se zapadnih vojakov in njih brodovja.

Kako to narediti? Glavni stan angleške mornarice je prišel na misel, da bi bilo najbolj primerno, če bi morje vrglo na suho truplo utopljenega častnika, pri katerem bi sovražnik našel tajni, seveda lažni načrt izkrcavanja in mu verjel. Razume se, da bi morje ne smelo sploviti mrliča na nemški ali italijanski obali. Bi bilo preveč sumljivo. Sklenili so vreči utopljenca na obrežje Frankove Španije. To je bila nevtralna dežela. Ni bila v vojnem stanju z zavezniki, toda v Londonu in Washingtonu so vedeli, da drži Franco v srcu s Hitlerjem in da bo tajni načrt Angležev in Amerikancev zaupno poslal v Berlin.

Kje dobiti mrliča

To je bilo prvo vprašanje. Mrličev je bilo v vojnem času dovolj, toda vsakega poljub-

nega niso mogli vzeti. Izbrati so morali takega, ki bi naredil vtis, da gre za častnika mornarice, letčega po važnem poslu proti Afriki, kateremu se pokvari letalo, da trešči v morje in utone. Računati je bilo treba, da bo sovražnik dal mrliča raztelesiti in hotel ugotoviti vzrok smrti. Če dožene, da častnik ni umrl, ker se je zadušil v vodi, vojna zvižajača ne bo uspela, stvar bo preveč sumljiva. Znamenit profesor na vseučilišču v Londonu je svetoval, naj izberejo človeka, ki je umrl na pljučnici. Po daljšem iskanju v londonskih bolnišnicah so končno našli primerno truplo.

Sedaj je bilo še potrebno dobiti odobrenje pokojnikovih sorodnikov. Ker je šlo za dejanje v korist domovine, so ti dovolili, toda pod pogojem, da ostane ime mrliča za večne čase tajno. Angleži so obljubo držali in še danes nihče ne ve, kdo je bil mož, ki je po svoji smrti kot mrlič naredil veliko uslugo zapadnim zaveznikom. V njegove papirje so napisali izmišljeno ime Viljem Martin, major mornariških padalcev.

Truplo so držali več dni v velikanski ledenici, ga nato oblekli v častniško uniformo in mu obesili okoli vratu usnjeno torbo, v kateri je bilo par zapечатnih zalepk, dve pismi njegove »zaročenke«, osebna izkaznica in neplačan račun.

„Sesekljano meso,“

Mrliča so naložili na podmornico »Sunphur«, ki je krenila iz Velike Britanije proti Španiji. Pred malim obrežnim mestom Huelva je podmornica zagnala truplo proti obali.

(Nadaljevanje na str. 10)

GOSPODARSTVO

STAROSTNO IN BOLNIŠKO ZAVAROVANJE KMEČKEGA STANU

Parlamentu v Rimu je bil predložen zakonski načrt, ki predvideva starostno in bolniško zavarovanje v korist kmečkega stanu. Po določilih tega zakona bodo plačevali en del prispevkov kmetje, drugi del pa bo prispevala država, ki bo v ta namen nekoliko zvišala ceno sladkorju. Kmetje in njih družine bodo potem deležni bolniške oskrbe, v svoji starosti oziroma onemoglosti pa dobivali primerno pokojnino.

Zakonski načrt je predložila demokršćanska organizacija »neposrednih obdelovalcev«, pozneje pa je podoben predlog sestavila tudi levičarska, oziroma bolj komunistična »Federterra«. Vsled tega bo načrt skoraj gotovo z lahkoto dosegel potrebno večino v parlamentu, saj bodo zanj glasovali tudi monarhisti.

Ko bo zakon sprejet, bomo poročali o podrobnostih.

Ta zakon bo velikanskega pomena za kmečki stan. Bolezni prevečkrat zrušijo tudi krepko kmečko gospodarstvo, s pokojnino pa bo odstranjen glavni vzrok, da se kmetje-starci tako krčevito drže gospodarstva in ga ne izročijo mlajšim rokam.

Podobni zakoni že veljajo v mnogih državah, posebno v naprednih severnih (Danska, Norveška, Švedska). Starostna oskrba — pokojnina — je najbolje urejena na Švedskem, kjer dobiva pokojnino sploh vsakdo, ki je prekoračil 60. oziroma 65. leto, pa naj bo delavec, kmet, obrtnik ali kakšnega drugega poklica ali celo bogataš.

V naši matični državi Jugoslaviji se tudi urejuje vprašanje zavarovanja kmečkega življa, o čemer bomo še poročali.

VINO CVETE

Saj ni res, da vino cvete, pač pa cvete zarod na trti. Ker se pa začne gibati istočasno tudi vino v sodih, pravijo vinogradniki, da tudi »vino cvete«.

Kaj se godi sedaj v sodih z vinom? Vsled višje toplote se obseg vina nekoliko razširi in zato se opazi pri polnih sodih pri vehah vlaga. To je naraven pojav pri vseh vinih, torej tudi takih, ki so popolnoma povrela.

Če pa vina niso popolnoma povrela in vsebujejo le trohico sladkorja, nastane v pomladni toploti v sodu pravo vrenje: ostanki sladkorja se razkrajajo v alkohol in ogljikovo kislino. Taka vina se lahko tudi penijo kot v jeseni. To zavisi od količine sladkorja v vinu.

Če teče pomladno vrenje v redu, se vina učistijo in mnogo pridobijo na svoji dobroti. Je pa nevarnost, da se vina med pomladnim vrenjem pokvarijo, predvsem skisajo. Da to preprečimo, moramo

a) sodom s kipečim vinom nadeti kipelno piliko,

b) vinu dodati kakšno sredstvo, ki bo onemogočilo razvoj kisovih kvasnic. V tem oziru je najbolj priporočljiva »enososina«, in sicer ena kocka na 100 litrov vina.

Seveda je predpogoj vsakega uspeha dober, zdrav sod in zdrava okolica. V zatohlih prostorih dobi vino prav rado okus po zatohlosti, ki ni nič drugega kot zmerna plesnoba.

ZARADI ZDRAVJA TRT IN GROZDJA

se moramo boriti vsaj proti trem glavnim škodljivcem, in sicer peronospori, oidiju in kiseljaku ali grozdnemu črvu. So sicer še drugi škodljivci (pršice, rdeči pajek, bledica, črni palež itd.), ki pa niso tako nevarni in usodni kot glavni trije.

Proti peronospori učinkuje modra galica, proti oidiju žveplo, proti grozdnemu črvu arzenati, DDT in še druga sredstva. To je našim vinogradnikom znano, ni pa vsem, kako in kdaj se najuspešneje ubranimo kvarnega vpliva navedenih škodljivcev.

Boj oidiju

Prvo opravilo za ohranitev zdravja na novih poganjkih je žveplanje. Razvoj oidija namreč ne zavisi od toplote ali vlage in zato se razvije zelo zgodaj. Oidij prezimi namreč v samem trtnem popju in začne škodovati kmalu potem, ko je poganjek kakih 6 do 8 cm dolg. To je pri nas v toplih spomladnih že konec aprila ali v prvih dneh maja. Na vsak način bi morali žveplati že v prvih dneh maja. Drugo žveplanje naj se izvrši dva tedna po prvem; torej bi moralo biti letos tudi to že za nami. Potem pa žveplamo vsake 3 tedne.

Kakšno žveplo? Prvo žveplanje naj se izvrši z navadnim žveplom, žveplanje neposredno pred in po cvetenju z bakrastim žveplom (zolfo ramato); z enakim žveplom žveplamo končno enkrat proti koncu avgusta. Bakrasto žveplo deluje proti oidiju in nekaj proti peronospori.

Če moramo istočasno žveplati in škropiti z modro galico, potem je najbolje in tudi najbolj enostavno, če primešamo med pripravljeno raztopino modre galice odgovarjajočo količino žvepla. To žveplo pa ni navadno in tudi ne bakrasto, temveč škropilno ali močilno žveplo (zolfo bagnabile, spruzzabile itd.). Navadno se primeša med 100 litrov pripravljene mešanice z modro galico po 1/2 kg škropilnega žvepla. Škropilno žveplo ima to prednost pred ostalima, da se listov bolje oprime.

Pomniti pa moramo, da žveplo koristi samo v slučaju, da ga spremenijo v žvepleni plin sončni žarki.

BOJ PERONOSPORI

Zadnja leta nas učijo, da povzročajo pri nas oidij več škode kot peronospora. Kljub temu pa naši vinogradniki zelo pridno škropijo trte in tudi kar razmetavajo z modro galico, dočim ne polagajo posebne važnosti na žveplanje. No, v zadnjih letih opažamo večjo smotrnost.

Razvoj peronospore zavisi od toplote in od vlage. Če je suho ali mrzlo vreme, se ni bati peronospore.

V zelo mnogih državah imajo na gosto posejane opazovalnice, ki vinogradnike opozorijo, kdaj naj škropijo z modro galico. Pri nas je ta obveščevalna služba še malo razvita. Zato pač škropi, kadar vidiš svoje sosedo, da škropijo!

Prvo škropljenje z modro galico bi se redno pri nas moralo izvršiti okoli 10. maja, potem pa po potrebi, navadno 5—8 dni po zadnjem dežju.

Za prvo škropljenje rabimo šibko raztopino modre galice in sicer 1/2%, kar pomeni,

da vzamemo 1/2 kg modre galice na 100 litrov raztopine. Za poznejša škropljenja vzamemo več modre galice, a je nesmiselno prekoračiti 1%, to je 1 kg modre galice za 100 litrov škropiva. Ni namreč važno, kako močno je škropivo, temveč, je li pravilno napravljeno in pravilno nanešeno na trtne liste. Škropiti moramo res z dobrimi škropilnicami, dobrimi razpršilniki, ki bodo bakrene delce v obliki megle razdelili po listih. Ti koristijo in ne oblikanje trt.

Za škropivo modre galice je potrebno tudi apno. To naj bo sveže ali navadno gašeno. V trgovini dobimo tudi posebej za to pripravljeno apno (alba, itd.). Apno služi za razkisanje škropiva in, če je apna premalo, potem škropivo ožge mlade liste in poganjke. Zato je vedno bolje, da je v škropivu raje preveč kot premalo apna. Najbolj priporočljivo pa je, da pri napravi škropiva modre galice z lakmusovim papirjem (carta spia) ugotovimo, je li v škropivu dovolj apna ali ne.

Kdor dela močnejša škropiva modre galice kot 1%, ta zamuja denar za drago modro galico, četudi je cenejša kot lanske leto.

Boj kiseljaku

Kiseljaka ali grozdnega črva zamorimo z apnenim arzenatom, katerega primešamo po 1/2 do 1 kg na 100 litrov škropiva z modro galico in potem škropimo ali pa z DDT ali podobnim sredstvom, s katerim lahko tudi prašimo. Prvič moramo škropiti oziroma prašiti z arzenatom ali z DDT sredi maja, drugič v prvi polovici junija, v tretje začetkom julija. Opazovališča bi morala tudi to javiti, saj tam ugotovijo, kdaj se škodljivci pojavijo.

PSI — KMEČKI ČUVAJI

Nekatere občine so predpisale davek tudi na pse-kmečke čuvaje, če so kmečka poslopja v strnjenem naselju. Za pse-kmečke čuvaje so smatrali samo pse na osamljenih, raztresenih kmetijah. Za tako razumevanje zakona so občine dobile oporo v tolmačenju pasjega zakona po prejšnjem finančnem ministru.

Sedanje finančno ministrstvo pa je izdalo drugačno tolmačenje in od sedaj naprej morajo biti prosti davka vsi psi-kmečki čuvaji, pa naj bodo kmečka posestva kjerkoli, torej tudi v strnjenem naselju.

Velika brezposelnost

vlada v naših krajih; v goriški provinci je sorazmerno najvišja v celi Italiji. Saj je tu brezposeln vsak 12. stanovalec, vstevši otroke, onemogle in ženske.

In vendar kmetje ne morejo dobiti delavcev za kmečka dela. Če potrebujete delavca, ga moraš iti iskati v Beneško Slovenijo, kjer je delovne sile vedno na pretek. In tudi pridni so ti delavci in delavke.

LETOŠNJA ZIMA IN PŠENICA

Letošnja zima je povzročila precej škode tudi na pšenici. Marsikje se je pozno (sredi novembra) vsejana pšenica izgubila ali pa je izšla iz zime zelo razredčena.

Zanimivo pa je, da so zimo zelo dobro prestale pšenice na njivah, ki so bile poginjene tudi s kalijevo soljo. To dejstvo je odprlo marsikateremu kmetovalcu oči in ga prepričalo, da je v naših zemljah nujno potrebno gnojiti s kalijem in da dušik ter fosforova kislina sama ne zadostujeta. To je sicer star nauk, a so nekoliko pozabili nanj.

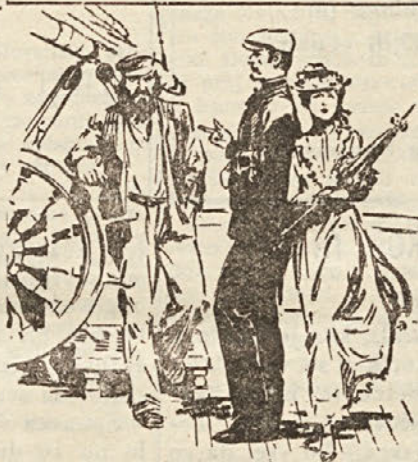
ZA NAŠE NAJMLAJŠE

št. 1

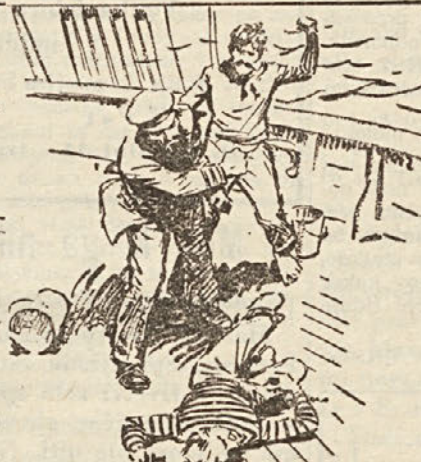
Tarzan, sin džungle

Leta 1888. je poslala angleška vlada lorda Greystoke v Afriko, da bi tam opravil neko preiskavo. Lord se je s svojo mlado ženo vkrcal na ladjo v pristanišču Dovru.

Z ladjo sta se pripeljala v pristanišče Freetown za napadno afriško obalo. Od tu bi morala potovanje nadaljevati, a ga nista, ker sta prav tu skrivnostno — izginila.

Kaj se je zgodilo? Dva mornarja sta se sprla s kapitanom ladje. Kapitan je na enega izmed njiju, ki se je imenoval Črni Miha, ustrelil s samokresom.

Lord Greystoke je še pravočasno priskočil, udaril kapitana po roki in tako rešil Črnemu Mihi življenje. Mornarji so se zaradi kapitanove surovosti začeli pripravljati na upor.

Lord in njegova žena sta hitela v svojo kajuto. Toda tam sta našla vse razmetano. Ugotovila sta tudi, da jima je nekdo ukradel samokrese in strelivo zanje.

Tedaj sta opazila na tleh list, ki jima je grozil s smrtjo, če bi komu povedala, da so jima ukradli samokrese. Takoj sta vedela, da so jima jih vzeli uporniški mornarji.

Naslednje jutro je upor na ladji odkrito izbruhnil. Uporne mornarje je vodil Črni Miha. To je bil tisti, ki ga je lord Greystoke prejšnji dan rešil gotove smrti.

Uporno moštvo je navalilo na kapitana in častnike. Udarci s sekirami je razklal kapitanu glavo. S tem je bil boj praktično končan.

Skrivnost

D^R FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

Nayland Smith iz Burme

»Neki gospod želi z vami govoriti, gospod doktor!«

Nekje v daljavi je ura s stolpa udarila pol.

»Pol enajstih!« sem pripomnil. »Pozen obisk. A privedite ga gor!« Komaj sem odložil svoje pisarije, so se po hodniku približali koraki. Takoj nato sem vesel planil pokonci; zakaj velik, vitek mož štirioglatega, gladko obritega in ko kava ožganega lica mi je z razprostrtimi rokami stopil naproti:

»Dragi stari Petrie! Mene se prav gotovo nisi nadejal!« Bil je moj prijatelj, o katerem sem menil, da je v Burmi.

»Nayland Smith!« sem vzkliknil in mu stisnil roke, »to pa je za res presenečenje! Kaj...?«

»Oprosti mi, Petrie!« me je prekinil in urno utrnil svetilko, da se je na mah vsa soba potopila v temo. »Morda me imaš za prismojnjenež,« je dejal strme skozi okno, »vendar pa mi boš priznal, še preden boš za nekaj ur starejši, da imam za svojo previd-

nost tehtne razloge. Ah! Nič sumljivega! Mogoče sem tokrat jaz prvi!«

Vrnil se je k mizi in spet privil svetilko. »Se ti zdi zelo skrivnostno, ali ne?« se je smejal.

Pogled se mu je ustavil na mojem nedovršenem rokopisu. »Roman? Videti je, da so prebivalci te četrti zelo zdravi. Mar ne, Petrie? Torej, lahko ti preskrbim obilico gradiva, ki te bo, če ti je za pošastne skrivnosti, osvobodilo influence, polomljenih kosti in živčnih bolezni.«

Ostro sem ga motril, ali nič ni bilo v njegovem izrazu, kar bi potrdilo mojo domnevo, da ga zasledujejo prividne prikazni. Oči so mu bistro zrle in poteze so mu kazale mračno odločnost. Postavil sem mu na mizo whisky s sodo in vprašal: »Si li predčasno prišel na dopust?«

»Nisem na dopustu!« Skrbno je tlačil pipo. »Imam službo! Hudo službo!«

»Službo!? Pa menda nisi premeščen v London?«

»Sem na poti, Petrie, in ne odlašam jaz, kje sem danes ali kje bom jutri.« Nekaj grozečega je tičalo v njegovih besedah. Ne da bi pokusil pijačo, sem čašo spet postavil na mizo in ga ostro pogledal.

»Zdaj pa na dan z besedo! Kaj naj vse to pomeni?« Brez pomisleka si je Smith slekel suknjič, si zavihal rokav srajce in pokazal grdo brazgotino v mesnem delu podlehiti. Bila je zaceljena, a dobre tri centimetre naokoli sumljivo progasta. »Ali si že videl kdaj kaj podobnega, he?«

POJASNILO SKSZ

Naprošeni smo bili, da objavimo naslednje pojasnilo, ki ga dobesečno priobčujemo:

»Na članek »Sodbe se boje« v »Kat. glas« od 20. maja t.l. izvršni odbor SKSZ odgovarja le z nekaj besedami. Zadnji tako imenovani »občni zbor« je hotela sklicati nepoznana oseba, ki si je protizakonito prilastila ime »delegirani predsednik«. Na sestanek ni bil vabljen noben odbornik. Proti zlorabi imena organizacije se je SKSZ branila z najmilejšim sredstvom, to je s sodnijskim opominom.

Kdor dela nekaj nepostavnega, naj vsaj molči.

Naše somišljenike in somišljenice pozivamo, naj se ne dajo begati. Zaupajo naj odboru, ki hoče delati in se ne mara spuščati v grda časopisna prekanja. Za ljudi, ki se za politiko zanimajo, bo itak izšla brošura, kjer bomo zavzeli jasno stališče, tako do najvažnejših političnih problemov kakor tudi do raznih očitkov, ki jih neodgovorni ljudje brezvestno trosijo o naši organizaciji.

Izvršni odbor SKSZ.

ZOBOZDRAVNIK

DR. STANISLAV PAVLICA

Sprejema v Trstu

ul. Rittmayer 13 - tel. 31-813

Krojačnica za dame in gospode

Josip Kravos

ki je znana, da ugotovi vsakemu okusu, se Vam toplo priporoča
TRST, SV. IVAN, UL. BRANDESIA 53

LUPŠE IVAN

IRGOVINA „PRI SONCU“

MANUFATURA, GALANTE-
RIJA IN VSE VRSTE PERILA

v Trstu

ul. Coroneo

ul. Rismondo št. 1

Slovenski trgovini

manufakture in mode

Franc Udovič

Velika izbira blaga po
najnižjih cenah

Svoji k svojim!

Trst

ul. Mazzini 44 - trg Ponterosso 5

Mož, ki ga nikoli ni bilo

(Nadaljevanje s 7. strani)

Mestece Hvelvo so izbrali, ker je ležalo v Franciji Španiji, in zato, ker so vedeli, da deluje v Hvelvi zelo spretan in huden zastopnik nacistične obveščevalne službe. Temu ne more nič uiti. Naredil bo vse, da se mrlič temeljito preišče in na njem najdene listine fotografirajo ter brez odlašanja pošljejo Hitlerju.

Skrb zaveznikov je bila, da se to res zgodi in da »tajni« dokumenti izzovejo v vrhovnem nemškem poveljstvu čim več zmede. Ničesar se niso zavezniki tako bali, kakor da se listine zgube ter ne pridejo v Berlin. S tem bi njih načrt propadel, ves trud in vsa skrb bi bila zaman. Načrt so imenovali »operacijo Seseckljano meso«.

Truplo »majorja Martina« je pristalo v Španiji dne 30. aprila 1943. V Londonu so napeto in nestrpno čakali, kako se bo stvar razvijala. Churchill se je tedaj nahajal v Ameriki, razpravljal je z Rooseveltom podrobnosti o napadu na Sicilijo. Zanimalo ga je, kako poteka načrt z mrličem. Angleški glavni stan ga je o začetku operacije obvestil z naslednjo brzojavko: »Seseckljano meso so celo pogoltnili«.

Zapečateni pisma

Dne 3. maja je angleška admiraliteta prejela od svojega diplomatskega predstavnika v Madridu brzojavno sporočilo, da so španska oblasna našla na obali truplo utopljenega angleškega častnika in ga potegnili na kopno. V Londonu so se delali, kakor da so

Roman Šmuc

JESTVINE

TRST, ul. Battisti 13, tel. 96-300

Postrežba na dom

zelo razburjeni in v velikih skrbih. Svoje-
mu mornariškemu zastopniku v Madridu so
odgovorili z brzojavnim pozivom, naj po-
vpraša, ali niso pri utopljenem našli usnjeno
aktovko z listinami, ter mu naročili, naj po-
skrbi, da se papirji vrnejo.

Španska vlada je listine res vrnila, ali še
le po 10 dneh, 13. maja. Ko so dospele v
London, so videli, da so pisma nedotaknje-
na, da ni niti en pečat nalomljen. Franco je
postopal pošteno, z Angleži je ravnal, kakor
je dolžnost nevtralne dežele. Toda to je bil
le videz. Znanstveni oddelek angleške admi-
ralitete je z neovržno gotovostjo dokazal, da
so bila pisma odprta in pregledana. To so v
Londonu ravno želeli in bili zato zelo zado-
voljni.

Da se niso motili, je dokazal konec vojne.
Ko so zavezniki zasedli Nemčijo in je padel
v njih roke arhiv nemške vojne mornarice,
so našli v njem fotografski posnetek vseh li-
stin, ki jih je imel na sebi »utopljeni« Vi-
ljem Martin. Zraven je bil točen nemški pre-
vod in poročilo Hitlerjevih strokovnjakov iz
obveščevalne službe. Ti so po temeljitim in
bistroumnem pregledu dokumentov prišli do
zaključka, da so pristni. »Seseckljano meso«
so torej zares »celo pogoltnili«.

V arhivu so našli celo zapisnik o razgovo-
ru, ki ga je Hitler imel o mrličevih listinah
z načelnikom glavnega stana nemške vojne
mornarice admiralom Doenitzom. Iz njega
izhaja, da je Hitler, zanašajoč se na svoje
policijske izvedence, trdno verjel v pristnost
najdenih dokumentov.

(Konec prihodnjič)

»Ne,« sem osupel priznal. »Videti je, kakor da bi bila rana glo-
boko izžgana.«

»Točno! Zelo globoko! Puščica, ki je bila prej pomočena v strup
neke hamadryade, je bila tu zapičena.« Mrzla zona me je sprelete-
la, ko je omenil to najbolj strupeno kačo Azije.

»Za tako stvar velja le poseben postopek,« je nadaljeval prija-
telj, ko si je spet oblekel suknjič. »In sicer oster nož, vžigalica in
zvita patrona za izžiganje rane. Tri dni sem ležal v najhujši vroči-
ci v nekem gozdu in še danes bi ležal, ko bi se bil takrat le sekun-
do obotavljal. To je bil vzrok te rane in nikakšna nesreča.«

»Kaj hočeš s tem reči?«

»S tem hočem reči, da je stvar bila morilen poizkus. In zdaj
sem za petami zločincu, ki je potrpežljivo — kapljico za kapljico
— jemal gadovim žlezam strup, v katerega je pomočil puščico in
jo dal potem name izstreliti.«

»Kakšen vrag pa je to?«

»Vrag, ki biva, ako se zelo ne motim, trenutno v Londonu in se
bori s podobnim orožjem. Petrie, vedi, da nisem tu le po naročilu
in v korist britske vlade iz Burme, marveč v dobro in blagor celo-
kupnega belega plemena, in zelo sem prepričan — dasi prosim ne-
bo, naj bi ne bilo tako — da bo njegov nadaljnji mirni življenjski
potek v prvi vrsti odvisen od uspešnosti mojega poslanstva.«

Če pravim, da sem bil popolnoma zmeden, to niti približno ne
daje slike o moji duševni zmedbi, v katero so me spravila ta nena-
adna pojasnila. Nayland Smith me je iztrgal iz enoličnega pred-

mestnega življenja ter divje vzburkal mojo domišljijo. Nisem več
vedel, kaj naj si mislim, kaj naj verjamem.

»Zapravljam svoj dragoceni čas!« Spraznil je svojo čašo in vstal.
»Pohitel sem po najbližji poti semkaj k tebi, ker si ti edini človek
na svetu, kateremu se v tej stvari lahko zaupam. Razen načelnika
tajne policijske službe si ti, vsaj upam tako, edina oseba v Angliji,
ki ve, da je Nayland Smith zapustil Burmo. Zdaj moram nepresta-
no imeti koga pri sebi, Petrie — to je brezpogojno potrebno! Smem
torej stanovati tu in ali boš mogel žrtvovati nekoliko dni za nekaj
tako nenavadnega, da še nikoli nisi kaj takega doživel?«

Brez obotavljanja sem privolil, zakaj moji zdravniški posli žal
niso bili preveč obsežni.

»Krasno!« Smith mi je po svoji navadi hlastno stisnil desnico.
»Pričnimo torej!«

»Kako, mar že nocoj?«

»Takoj! Nameraval sem iti sicer k počitku, ker že osem in štiri-
deset ur nisem niti četrt ure resnično spal. Toda tu je še nekaj,
kar moram najprej opraviti. Nemudoma moram iti svariti sira
Crichtona Daveya!«

»Sira Crichtona Daveya — od družbe Indija...«

»Petrie, on je zapisan smrti! Ako ne bo brez ugovora poslušal
mojih nasvetov in se po njih ravnal, ga — pri Bogu — nič ne more
rešiti! Ne vem, kdaj, kako in od kod pride nadenj odločilni udarec,
pač pa vem, da je moja najnujnejša dolžnost, da mu pomagam.

(Nadaljevanje prihodnjič)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

VEČER SLOVENSKE MARIJANSKE PESMI

V soboto, 22. maja, je priredila »Slovenska prosveta« v Avditoriju v Trstu lep večer slovenske marijanske pesmi, ki je bil zelo dobro organiziran in na visoki umetniški stopnji ter je pomenil zato prijetno presenečenje za vse številne obiskovalce, ki se niso nadejali takih umetniških užitkov.

Uvodno besedo je spregovoril prof. Vjeko Belič, ki je s pesniškim zanosom in izrazom prikazal, kako intimno je povezano češčenje Marije z življenjem slovenskega ljudstva. Mešani pevski zbor Slovenskega katoliškega prosvetnega društva iz Gorice je pod vodstvom prof. dr. Mirka Fileja zapel celo vrsto najlepših slovenskih narodnih in umetnih Marijinih pesmi, med njimi tudi eno njegovo skladbo, in s svojim prijetno ubranim, odlično discipliniranim petjem, ki je bilo v čast dirigentu, zelo povzdignil vso proslavo. Pohvalo zaslužita zlasti oba zborova solista.

Člani Slovenskega odra Krasulja Suhadolčeva, prof. Jože Peterlin in Drago Petkovšek so recitali nekaj najlepših narodnih pesmi o Mariji in tudi nekaj najlepših pesmi z Marijinimi motivi, ki so jih napisali slovenski pesniki Prešeren (odlomki iz »Krsta pri Savici«), Stritar (»Turki na Sevnici«), Gregorčič, Zupančič, Cankar, Anton Vodnik, Lovrenčič, Golia in Gradnik. Poslušalce je posebno ganila in navdušila Lovrenčičeva »Marija s Stare gore«. Pesnik Stanko Janežič je recital svojo pesem »Mater sem srečal« in po eno Piščančovo, Bekarjevo in Vodebovo religiozno pesem z Marijinim motivom.

Baritonist Marijan Kos pa je zapel Schubertovo »Ave Marija« in Massenetovo »Spomni se me...« Njega in recitatorje je odlično spremljal na klavirju pianist Marij Sancin.

Večer je bil dobro obiskan in dvorana domalega polna, a še boljše bi bilo, če bi priredili drugič proslave verskega značaja ob nedeljah popoldne, da bi se jih lahko udeležili tudi številni slovenski delovni ljudje, ki so ob sobotnih večerih zadržani, zlasti hišne pomočnice, ki imajo ravno v soboto zvečer največ dela.

E. Z.

SLOVENSKA MARIJANSKA LIRIKA

je naslov nove pesniške zbirke v zelo okusni opremi Vilka Čekute. V njej so zbrane najlepše marijanske pesmi od slovenskih narodnih do Prešerna, Zupančiča, Gradnika in Kocbeka. Posrečeno zbirko je priredil Riko Lavrin. Knjiga stane 250 lir.

Slovenski film »VESNA«

Te dni smo imeli v Trstu in v raznih manjših središčih naše cone priložnost, da si ogledamo novi slovenski film »Vesna«. Najbolj radovedni so že pred nekaj tedni pohiteli na Opčine, kjer so ga najprej predvajali, drugi pa so počakali, da je prišel bliže. Takoj pa moramo pripomniti, da je bilo napravljeno zlasti za obe predstavi v Trstu vse premalo reklame, tako da mnogi, ki ne berejo redno »Prjamskega dnevnika«, sploh niso pravočasno zvedeli za predstavi.

Film nam je dokazal, da je slovenska filmska proizvodnja že zelo napredovala in se po kvaliteti že lahko meri s filmskimi izdelki mnogo večjih narodov, četudi ga seveda še ne moremo primerjati z najboljšimi italijanskimi, francoskimi, angleškimi ali ameriškimi filmi, ki jih lahko vidimo v Trstu. Dosega ali celo presega pa povprečje, ki smo ga navajeni pri filmih iz teh in drugih držav. »Vesna« je tipična filmska komedija brez vsakega poizkusa kake ideološke propagande ali slikanja kakega določenega socialnega okolja, kakor smo to vajeni pri italijanskih ali francoskih filmskih komedijah. V tem je dobra, pa tudi slaba stran »Vesne«. Dobra zaradi tega, ker se je slovenski film tako sprostil in se rešil izrazitega ideološko-propagandnega balasta, ki ga je doslej težil in mu ni dal, da bi se umetniško svobodno razvijal. Slaba pa zaradi tega, ker se je hkrati z ideološko barvo znebil tudi nekaterih značilnosti, ki bi jih slovenski film moral imeti in ki jih v »Vesni« pogrešamo. Film je sicer zelo poetičen in zabaven, tako da je zlasti naša mladina zelo uživala ob posrečenih

prizorih, toda dejanje se vendarle dogaja nekam preveč v zraku, to je, preveč je iztrgano iz slovenskega življenja, kakor ga poznamo in kakor ga zares živi slovenska študentarija v Ljubljani in drugod. Dogodivščine in značaj maturantov v »Vesni« bi prej prisodil sinovom in hčeram kakih staršev v Ameriki ali recimo v Nemčiji kakor pa resničnim slovenskim osmošolcem in osmošolkam. Tako se nam zdi, da se je slovenski film iz ene skrajnosti kar takoj zaletel v drugo. Želimo mu, da bi čimprej našel zlato srednjo pot.

Morda je krivo takega vtisa dejstvo, da je bil režiser František Čap tujec, četudi nam je kot Čeh precej blizu. A nedvomno bi bil slovenski režiser lahko zajel v film več podob resničnega slovenskega življenja in občutja, v kolikor seveda ni šel mimo tega že Borov scenarij.

Tehnično pa je film zelo dobro izdelan, le ozvočenje je ponekod še rahlo pomanjkljivo. A.

BAJNI SO ZASLUZKI

italijanskih filmskih igralcev. Pravijo, da zahtevajo Lollobrigida, Mangano, Rascel in Bergman za vsak nastop v glavni vlogi približno 50 milijonov lir, Totò in Fabrizi 40, Pampanini, Ferzetti, Rossi Drago, Chiari 30, Cervi, Loren in drugi 10 do 15 milijonov.

Filmski režiserji so manj zahtevni. De Sica, Blasetti, Rossellini in Gallone dobe po 25 milijonov za en film, drugi okrog 15.

Te bajne nagrade so privedle italijanski film v gmotno krizo.

NOV SLOVENSKI ROMAN

Te dni je v Trstu izšla knjiga znanega pisatelja Alojzija Rebule »Devinski sholar«. Izvod stane 350 lir in je v prodaji v slovenskih knjigarnah. Oceno objavimo v eni prihodnjih številok.

VZGOJNI KOTIČEK

Najdražje, kar imamo na svetu, so naši otroci. Za nje živimo in se trudimo, da jih vzgojimo v dobre in poštene člane človeške družbe. Vzgoja mladine pa je posebno v sedanjem času v resnici ena največjih in najtežjih umetnosti. Prav zato smo se namenili, da bomo v našem Vzgojnem kotičku prinašali razne vzgojne nasvete, opozarjali starše na njih zgrešeno dosedanje postopanje, jih vodili k razmišljanju in tudi k izboljšanju domače vzgoje.

Razen tega pa bo naš kotiček služil tudi kot vzgojni svetovalec. Starši, ki bi želeli kak vzgojni nasvet, se bodo lahko pismeno obrnili na uredništvo lista in bodo že v naslednji številki dobili pojasnilo. Tako upamo, da bomo tudi v tem oziru najboljše ustregli našim bralcem.

Kdaj je otrok zrel za vstop v srednjo šolo

Ko otrok dovrši štiri ali pet razredov osnovne šole, se morajo starši odločiti za njegov nadaljnji razvoj. Odgovoriti si morajo na vprašanje, ali naj otrok še nadalje poseča višjo osnovno šolo ali pa prestopi na nižjo srednjo, oziroma strokovno šolo.

Za otrokovo nadaljnje šolanje so važni naslednji činitelji: inteligentnost, pridnost, zdravje in gospodarski položaj staršev.

Otrokovo inteligentnost najlaže presodi učitelj osnovne šole, ki je otroka vodil od prvega do četrtega ali petega razreda. Ta

Športni pregled

V okviru italijanskega nogometnega prvenstva je domača »Triestina« z zmago nad Novaro prišla na »varno« ter si s tem zagotovila obstanek v najvišji italijanski ligi.

Skoro gotovo pa bo letošnje prvenstvo zopet izvojeval »Inter« iz Milana.

To nedeljo bodo odigrali zadnje kolo in to bo tudi odločilo, kdo roma nazaj v B ligo.

Angleški nogomet je komaj teden dni po porazu v Beogradu in Ljubljani doživel še silovitejšega v Budimpešti. Angleži so izgubili proti Madžarom kar s 7:1. To je pač zanje klavirno izpričevalo za prihodnje svetovno nogometno prvenstvo, ki bo meseca junija v Švici.

Tudi dvakratni svetovni nogometni prvak »Uruguay« ni kaj veliko pokazal v prijateljski tekmi z reprezentanco Švice, ko je dosegel komaj neodločen izid 3:3.

»Bogata« kolesarska dirka po Italiji se je pričela in po četrti etapi vodi mladi italijanski vozač Minardi.

Plavalka reškega »Primorja« Eša Ligorio je 23. V. v Beogradu dosegla na 200 m hrbtno rezultat svetovne vrednosti. Plavala je v času 2:49,2.

V Sloveniji pa so smučarji zaključili svojo sezono s tradicionalnim veleslalomom pod Jalovcem. Tekmovali so poleg domačih še Avstrijci, Nemci in Italijani. Pri moških je zmagal Ilija (Jugoslavija) pred Mulejem, Krmeljem in drugimi. Prvi inozemec je dosegel peto mesto. Pri ženskah je zmagala Maria (Nemčija).

lahko svetuje staršem, na katero šolo naj vpišejo otroka. Na splošno pa velja naslednje pravilo: povprečno nadarjen otrok bo s primerno pridnostjo lahko brez težav končal nižjo in višjo srednjo šolo.

Važno je tudi otrokovo zdravje, kakor tudi njegova splošna telesna konstitucija in stopnja njegove telesne razvitosti.

Ce je otrok slaboten, nervozen ali živčno ne popolnoma zdrav, je bolje, da ostane še eno leto na osnovni šoli. Starši pa naj poskrbijo, da se otrok med tem časom telesno in duševno okrepi.

Kar se tiče premoženjskih razmer, pa moramo resnici na ljubo povedati, da so naši slovenski starši glede šolanja otrok večkrat občudovanja vredni. Sami živijo v tesnih razmerah, le da otroka lahko šolajo. Naša slovenska domovina bi poznala dosti manj slavnih imen, če bi ne imeli naši otroci v preteklosti tako požrtvovalnih staršev. In tako naj bo tudi v bodoče.

Nekaj o lepem vedenju

Kdo je olikan?

Lepo vedenje je vedno naraven sad notranje srčne omike in dušne lepote. Motijo se tisti, ki mislijo, da so olikani, če se znajo pravilno klanjati in govoriti vjudne besede, nimajo pa srčne kulture. Vsak kreposten človek je olikan, četudi je preprost in nečolan. Mlad človek naj si zapomni naslednje besede: Lepo vedenje je najboljša priporočilno pismo za življenje.

Spomini iz starega Trsta

Če gledaš zvečer z openskega hriba ali Katinare, kako mogočno se ti zdi morje lučie, ki migotajo preko tržaškega vele mesta!

Se pred dobrimi pet sto leti pa je bil Trst majhno srednjeveško pristanišče sredi kmečke okolice. Po tedanjem načinu je bil obzidan (v 14. stoletju) s srednjeveškim obzidjem. Obzidje je šlo v smeri od Svetega Justa proti morju. Spodaj je imelo pet in zgoraj sedem čevljev debeline ter zobčaste nazidke. V presledkih je kipelo kvišku pet mogočnih stolpov (Triborgo, Donota, Tor Grande, S. Michele in Cavana). Zunaj obzidja, kot predstraži, sta stala Torre Bianca, približno tam, kjer je cerkev sv. Antona Novega, in Pendola na današnjem trgu Goldoni. Vrh zidov so korakale straže, ki so morale na vsak udarec zvona zavpiti, v znak da so čuječe. V obzidje in stolpe so bila vzdana posebna »smolna okenca«, skozi katera so ob sovražnem napadu vliвали vrelo smolo in živo apno na naskakovalca. V ulici Cavana so imeli meščani shranjene v »arsenalu« metalne stroje, zažigalne smolne vence, loke, puščice, sekire, dolge meče »spathae« in krajše »enses« ter vso potrebno brambno pripravo. Zanimivo je, da so tiste stare stolpe šele v novjšem času podrli, zadnjega komaj l. 1842.

Brž ob spodnjem koncu obzidja, okoli današnje ulice Geppa in na ono stran pri Sv. Andreju, so imeli meščani svoje soline. Te so zasuli šele pod Karlom VI., očetom Marije Terezije, l. 1732, da so dobili prostora za novo mesto. Ko se je mesto še bolj razvijalo, so morali zasipati ali pokriti tudi številne potoke, ki so tekli mimo mesta. Največji je drl po današnji Valdirivo in je gonil tudi precej mlinov. Vseh potokov, ki so danes pokriti pod mestnimi ulicami, je bilo kakih devet. Vsa mestna okolica je bila lepo obraščena z oljko (zlasti okrog Štivana), trto, granatnimi jabolki in — z likviricijo. To je ukazal že frankovski vladar Karel Veliki saditi, češ da je imenitno zdravilo za otroške želodce. Murve so takrat bile bolj redke, ker se je zopet gosposka bala, da bi se ljudje v svilenih oblekah ne prevzemali. Obilo je bilo tudi sadja. Poseben ukaz iz 14. stoletja zabičuje postavljenim paznikom, saltuari so jim pravili, naj pazijo, da si po bregovih ne ubere kdo več kakor tri grozde ali deset fig ali sto črešenj. Za več je bila ka-

zen. Večina meščanov je bila pol kmetska; svoje njive in brežine so imeli okoli Trsta.

Kako pa v mestu

Videli smo že, da je imelo mesto v 14. stoletju obliko ozkega trikotnika od Sv. Justa nekako do Borznega trga in na drugo stran tja za Lloydovo palačo (ul. Beccherie). Delilo se je v štiri okraje. Patriciji in plemiči so imeli palače v okrajih Riborgo in Cavana; ljudstvo nižjih slojev pa Castello in Mercato. Prav gotovo vas bo zanimalo, da so ulici Riborgo pravili »grisa«. Griža pomeni v slovenščini kup šodra. Sami italijanski zgodovinarji (Caprin) pišejo, da pomeni ta beseda debelo nasut ali tlakovan prostor. Torej je bil že pred pol tisočletjem slovenski izraz za tržaško ulico. Hiše patricijev so imele stolpe, obokane »prtone« z »jertami« in pred hišo kamnite klopi. Arhitektonsko so pa imele puščobna in prazna pročelja. Hiše preprostih ljudi so pa bile zvečine lesene; da so prihranili prostor, so bila zgornja nadstropja na tramovih pomaknjena navzven. Z ulice se je komaj videl kosček neba. V takem mestu so bili požari pogosti. Urejene požarne brambe še niso poznali. Če je zaplapolal kje v ozkih in krivih ulicah rdeči petelin, je čuvaj na gradu zatrobil v rog in priteči so morali »brentari« z brentami ter gasiti, kolikor se je dalo. Nato jim je mestni sodnik odmeril plačo. Taki

ukrepi so le malo izdali, saj je l. 1441 polovica Trsta pogorela.

Še slabše je bilo poskrbljeno za čistočo. Stranišč niso poznali. Okoli l. 1300 je mestna gosposka prepovedala metati skozi okna ... Tudi cest niso pometali. V 15. stoletju so šele dajali po 10 soldov mestnemu pometaju, da je za praznik sv. Justa in na Telovo pometel cestno nesnago. Dosti si pa revež ni mogel pomagati, ker je bilo vsakemu meščanu dovoljeno imeti gnojšče pred hišo. Dolgo časa so tudi prašiči tekali po mestnih ulicah, dokler niso mestni očetje sprehode krulcev omejili na čas od vseh svetih do prve postne nedelje. Posebno pravico je imela bratovščina sv. Antona, ki je še l. 1550 smela spuščati na ceste po dva prašiča. Nosila sta en uhelj preklan, drugi pa odrezan, da ju je čuvaj spoznal, kdo sta ta dva odlikovanca. Pa se temu nič preveč ne čudite, saj je bilo po vseh srednjeveških mestih podobno. Čez dan je bilo kaj živahno po mestnih ulicah. Proti večeru so prihajali v mesto glumači, plesalci po vrveh, medvedarji in staro in mlado se je drenjalo okoli njih. Ob avemariji so zaprli trgovine, obrtniki pa svoje delavnice. Tudi ženske so po stari navadi prišle iz hiš, posedale po kamnitih klopih, pletle in opravljale. Ko se je bolj znočilo, so morali na tri udarce zvona vsi v hiše. Patriarhalno življenje v mestu je prenehalo. Mesto se je zavilo v temo. Le kak pozni trgovec je smel z laterno na ulico. Mornarjem je kazal pot v pristan ogenj pred staro mestno hišo in še na dveh krajih pri obali. Srednjeveški Trst je utihnil v mirnem pokoju.

Valuta . tuji denar

Dne 26. maja si dal ali dobil za

ameriški dolar	626—629	lir
kanadski dolar	631—633	lir
funt šterling	1620—1640	lir
100 francoskih frankov	170—173	lir
švicarski frank	146—147	lir
100 dinarjev	107—110	lir
avstrijski šiling	23,75—24,75	lir

Valimo čitatelje, da nam sporočijo, kaj jim v listu ni všeč in u njem pogrešajo. Dve številki pošiljamo na ogled z željo, da bi bilo čim več naročnikov.

NOVI LIST V VSAKO SLOVENSKO HIŠO

RADIO TRST II

Nedelja, 30. maja: 8.45: Kmetijska oddaja. 9.30: Vera in naš čas. 13.00: Glasba po željah. 16.00: Malo za šalo — malo zares. 17.00: Koncert pevskega zbora iz Lonjerja-Katinare. 18.30: Koncert pianistke prof. Mirce Sancinove. 19.00: Novice iz delavskega sveta. 21.00: Donizetti: DON PASQUALE, opera v 3 dej.

Ponedeljek, 31. maja: 19.00: Mamica pripoveduje. 20.15: Moški zbor Ivan Cankar. 20.45: Dvorakovi slovenski plesi. 21.15: Blaž Arnič: Koncert za violino in orkester. 22.00: Književnost in umetnost.

Torek, 1. junija: 13.00: Glasba po željah. 19.00: Sola in vzgoja. 21.00: Radijski orkester — Oscar Wilde: PAHLJAČA GOSPE WINDERMERE, igra v 4 dej. 22.45: Rapsodije in fantazije.

Sreda, 2. junija: 10.45: Uroš Krek: Koncert za violino in orkester. 11.23: Vaški kvintet in pevski duet. 16.00: Dramatizirana zgodba — Slavko Rupar: SLOVO. 17.00: Slovenski motivi. 18.40: Koncert sopranistke Ersilie Downing. 21.00: Aktualnosti. 22.15: Mendelssohn: Simfonija št. 3.

Četrtek, 3. junija: 19.00: Mamičina povestica. 20.05: Zbor Slovenske filharmonije. 21.00: Dramatizirana zgodba. 23.00: Slovenski samospevi.

Petek, 4. junija: 13.00: Glasba po željah. 18.00: Bozet: Simfonija v C-Duru. 21.00: Tržaški kulturni razgledi. 21.15: Matetič-Rongov: Roženice. 22.15: Iz angleških koncertnih dvoran.

Sobota, 5. junija: 14.00: L. M. Skerjanc: Concertino za klavir in orkester. 16.00: Oddaja za najmlajše. 16.30: Slovenski motivi. 19.00: Pogovor z ženo. 20.05: Vokalni oktet iz Ljubljane. 21.00: Malo za šalo — malo zares. 22.00: Paganini: Koncert št. 1.

Izdaja Konzorcij Novega lista z dovoljenjem A.I.S. .
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
Ulica Sv. Franciška 20 — Telefon 29-477

Potrebščine

za krojače in šivilje

A. Pertot

TRST - ULICA GINNASTICA 22

Velika izbira vsakovrstnih podlog

Blago za moške obleke

Vse po konkurenčnih cenah!

